

დროება

მარტი № 3 1991

619

1992

しなやかな女性の舞踊、
数々の民族楽器がかなでる
グルジアのエスニック・サウンド!!

KUSTAVI
SONG AND DANCE COMPANY

**მკვირვით,
ხალხნო!**

Դժմով օգտեց, ճշգրտ
Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ

Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ
Դժմ լսանովն լսեմ

ლეკსი კუჭისა და ქუჭისა

დროვა

მოყვემ თქვა პირშიშველამა, შიბნ გავიარენ კლდისანი, მოვიწადირენ, დავლახენ, ბილიკნი ჭიუხისანი. შამამხედეს კლდისა თავზედა ხორონი ჯიხვებისანი, ჯიხვსა თოფ დავკარ

არც ჩემ შვილ შახვდა ჭკვიანი, მათ დაუხოცავ ერთურთი, არ დარჩენ სირცხვილიანი. ტირილით წყლულუბეს უხვევდა ვეფხვის კლანჭებით

დარჩილსა, შვილო, არ მახკვდი, შენ გძინავ, დაქანცული ხარ ჯაფითა, ეგ შენი ჯაჭვის კალთები ტიალმა როგორ დაფლითა? შენც იმას საფურ

ჰყოფილხარ, ხმალი ქნევაში გაგიცვდა. არც იმან მოგცა მეტი დრო, აღარც შენ დააცალია, ვეღარც შენ დაიფარე შენ ხელთ ნაჭერი ფარია, ვეღარცა ვეფხვმა ტოტებით, ხმალმა დაკუნა ძვალთა. მაგის მეტს აღარ გიტორებ, შენ არ ხარ სატირალი, მშვიდობით, ჯვარი გენეროთ, ეგეც სამარის კარია, ერთი შვილ მაინც გაგზარდე ვეფხვებთან მეომარია. ხან ვეფხვი, ხან თავის შვილი ელანდებოდა მძინარსა, ხან ვეფხვი ვითომ იმის

შვილს ტანზეითა ჰყრის რკინასა, ხან კიდენ იმისი შვილი ვეფხვს გადაავლევს ყირასა, აი, ამ სიზმრებს ხედავდის, გააქვლავდის მტირალსა. ხან იფიქრებდა, უღედოდ გაზღა ვინა თქვა შვილისა, იქნება ვეფხვის დედაი ჩემზე მწარედა სტირისა. წავიდე, მეც იქ მივიდე, სამძიმარ უთხრა ჭირისა, ისიც მიამბობს ამბებსა, მეც უთხრა ჩემი შვილისა, იმასაც ბრალი ექნების უწყალოდ ხმლით დაჭრილისა!

ბერხენსა; ჭალას ჯახს იქნეს რქისანი. შავვარდი ვეფხვსა ნაწოლსა, დროდი იყენენ შულამისანი. ვეფხვი რო წამამიფრინდა, თვალნი მარისხნა ხთისანი. შაიბნეს ვეფხვი, მოყმეი, მაშინ დაიძრნეს მინანი, კლდეები ჩამანგრინენს, შტონ დაილუნეს ტყისანი. დრო აღარ დარჩა მოყმესა, ხანი რო ჰქონდეს ცდისანი. ფარსა უფარებს, ვერ ფარავს, ვეფხვი ჩქარია კლდისანი, გაზით გაართვნა კალთანი, ჯაჭვისა ჯავშანისანი. მოყმემატ ხელში იყარნა ვადანი თავის ხმლისანი. მაშინ გაუჭრა ფრანგულმა, დრონი იყენენ ნაქცევისანი. ვეფხვი კლდით გადმეუკიდა, ჩამაანთინა ქვიშანი. თაოდ კლდის თავზე შამანვ: მოყმე სულ ამომდინარი, ქვიშას მიძლებავს წითლადა სისხლი ზედ ჩამამდინარი. ვინ ეტყვის მაგის დედასა, კარს უსხედს ქადაგ-მკითხავნი.

უერთოდ კი რა ისარჯნეს ჩვენ მონადირის ისარნი. იარებოდა დედაი ტირილით თვალცრემლიანი, ჩემ შვილს გზად ვეფხვი შაჰყრია გაჯავრებული, ტიალი, ჩემს შვილს — ხმლით, იმას — ტოტითა დღე დაუღამდათ მზიანი. არც ვეფხვი იყო ჯაბანი,

ყოველთვიური საზოგადოებრივი-პოლიტიკური და სალიტერატურული

სამხატვრო ჟურნალი

შინაარსი:

ლეკსი ვეფხვისა და მოყმისა. „მეტს ვიცხოვრო ხვალნი-დელი ღლით...“

გუმბი, სპარტომელოს საამბომოგილო გუმბი.

ანუოკ აბუანდამი. ლმამბი. კომ აბვიდომი. „გინც დარჩება“.

გოჩა აბუთიკი. გოლოდინი (გოტხრობა).

გომავ თვარამი. ოთარ მინაღამი.

ნუშუ კაჰრეიშვილი. შმაირ-დით, ხალწო!

ვიტალი დასანია. გრაალის პროგნოზა ვოლფგანგ ფონ ემენბახის „პარციფალში“.

ინა ინაშვილი. დრო ნგამ-ინა? დრო ვინაშე?

ოლოდო ჰასლი. დურგოშენა. თეიმურაზ ჯანაშულიაშვილი.

სიმონ ჩიქოვანის ბახხენება.

ოთარ გვამაქი. გეფისა და ზანდაბას ზღაპარი.

მთავარი რედაქტორი
ჯანსუღ ჩაჩავანი

სარედაქციო კომიტეტი:

აპაი ნაჭამი, ნულნა ნაჭამი (პუბლიცისტი მღვინე), პანილ ნაჭამი, თაოდ ნინიძე, დინარა ნოღა (მათემატიკოსი), ელზარ შენაღალი, ზურაბ ჟამთალი, თამარ შილაძე, ნოღა ჯამთალი.

ირინა სარიშვილი განათლებით ინჟინერი ენის სამეცნიერო-პროფესიო — კოლმედიკოსი. 1988 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დასავლეთმედიკოსური ფაკულტეტი და ლიბერალური მედიცინის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ თბილისის სახელმწიფო და რუსულმა პროცესმა პროფესუალ მომსახურებში მიიღო მან. 1988 წლიდან კი მისი დამუშავება დაუწყებია სახელმწიფო სამსახურში. 1988 წლიდან იგი პროფესორად დასახელდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მედიცინის ფაკულტეტის კურსის ხელმძღვანელად. ირინა სარიშვილი დასახელდა სახელმწიფო მედიცინის სახელმწიფო სამსახურში. ირინა სარიშვილი დასახელდა სახელმწიფო მედიცინის სახელმწიფო სამსახურში.

„მეპრს ვინსოვრო სვალინდელი დღით...“

ქალბატონო ირინა, თუ შეიძლება მოკლედ გვიამბეთ საქართველოს დღევანდელი მდგომარეობის შესახებ?

დღისათვის საერთო მდგომარეობა მეტად მძიმეა, რისი ვაფუქვებაც კომუნისტებმა ვერ მოასწრეს. მრგვალო მაგიდის სახელმწიფოს სათავეში მოსვლამ კატასტროფამდე მიიყვანა. მოშლილია ეკონომიკა. მართალია, პოლიტიკური დამოუკიდებლობა მივიღეთ, მაგრამ ეს მხოლოდ ჩვენი ბრძოლის შედეგი არ გახლავთ, იმიტომ რომ დღესაც და საქართველოც გათავისუფლებულია. თუმცა აბსოლუტურ იზოლაციაში ვიმყოფებით. სახელმწიფო სტრუქტურა კი არა გვაქვს გარკვეული. თუ დარეგულირდება კავშირის შემადგენელ ნაწილად ვითვლება, ახლა თანამედროვე სამყაროში არც კი იცის, როგორი სახის პოლიტიკური ერთეული ვიქნებით. იზოლაციაში ვართ და ვერც ვიქნებით. ეკონომიკას დავტყუო, ამიტომაც აღმოჩნდით მძიმე ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების წინაშე. ყოველივე ამის მიუხედავად, საიმედოდ ბევრი გვაქვს. ასე რომ არ იყოფს, შეიძლება საქართველო, როგორც პოლიტიკური ერთეული დაღუპულად ჩაგვეთვალოს.

პირადად თქვენ რაში ხედავთ გამოსავალს?

არსებობს ერთადერთი გზა — საქმიანი კონტაქტების დამყარება სხვა ქვეყნებთან. მათ შორის მუშაობენ რუსეთთანაც. ყოფილი მოკავშირე რესპუბლიკებთან მჭიდრო ურთიერთობაში რაიმე შედეგი რომ გამოიღოს, საქირია ურთიერთობებთან ხელშეწყობების დადება.

ჩემი აზრით, პატარა ქვეყნისათვის დღეს ძალიან კარგი დროა დგება. საერთო პოლიტიკური სურათი მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდს

წაავსებს. ხდება გავლენის სფეროების განაწილება და აქ მათ ეძლევათ არჩევნის ვაკეთების საშუალება. საამისოდ შეიცვალა მომყავს ხოლმე პრაქტიკა. მან შეამცირა საბჭოეპროცენტრი და ამით მსოფლიო კავშირები მოიხიდა შევიცარიაში. არ არის გამორიცხული, რომ საქართველომ ეს მოდელი გამოიყენოს.

პირადად მე ესპანეთში ყოფნისას შევხვდი ისეთ მსხვილ მეწარმეებს, რომლებიც დიდი სიამოვნებით დაბანდებდნენ თავიანთ კაპიტალს საქართველოში. თანაც ყველანი უღრესად დიდ ინტერესს იჩენენ ჩვენი ქვეყნისადმი. ალბათ მისი გეოპოლიტიკური მდგომარეობიდან და იმ ისტორიული მისიიდან გამომდინარე, რომელიც საქართველოს გააჩნია. ოღითგანვე ქრისტიანულ და მუსულმანურ სამყაროს შორის. გარდა ამისა, არსებობს უამრავი სხვა გზა. მაგალითად, პორტის გამოყენება, ოღონდ არა ისე, როგორც წინა ხელისუფლების დროს ხდებოდა. მსოფლიოში საბაჟო გადასახადის მაქსიმუმზე 7% რომ შეადგინოს და საქართველომ 25% რომ მიიღოსოცა. თითქმის სხვა საქართველო გზა არ არსებობს. ამით ის მცირე შემოსავალიც კი დავკარგეთ, რაც გავაჩნდა.

ჩემი აზრით, ისეთი პროცენტები უნდა მოვიტოვოთ, რომელიც ნაკლები იქნება მსოფლიოს პორტებზე არსებულ გადასახადზე. ამით ჩვენ სხვაზე მეტ შემოსავალს მივიღებთ. რეალურია აგრეთვე სასმელი წყლის გაყიდვა, ვინაიდან ძალიან ცოტა ქვეყნებს თუ მოეგობებათ ასეთი სიმდიდრე. აი, აქ კი შეგვიძლია მოვიტოვოთ ისეთი ფასი.

რაც შეესაბამება მსოფლიო მისებებებს. ფასის დაწევა არადაფიციტურ საქონელზე დიდ შემოსავალს მოგვცემს. ყველანაირად უნდა შევცვალოთ ეკონომიკის მოხილვის საქართველოში. ვინაიდან ჩერ-ჩერობით არ გავაჩნია საკუთარი ფული და ვსარგებლობთ არარეალური ქვეყნის კუბურებით. ქართული ფულის დაბეჭდვა კი სადღესოდ დიდ ხარჯებთანაა დაკავშირებული. თუ არ მოვიზიდავთ ვალუტას, იმდენად მძიმე ეკონომიკურ მდგომარეობაში ჩავვარდებით. რომ უღრესადვე ყოფა სასარგებლო გავცხადებთ.

გარდა იმ ეკონომიკური დახმარებისა, რომელსაც ჩვენ ველოდებით საზღვარგარეთიდან, თუ არსებობს რაიმე კონკრეტული წინადადებები, რომელიც მოხმარება საქართველოს ჯანსაღი და არახელგაწვდილი ცხოვრებით?

ჩემი კიდევ მაშინ. როდესაც გაჩნდა მითი ომის შესახებ, რომ საქართველოში კომუნისტური დიქტატურა დანიშნა და მივთვრობი სთავივი დემოკრატიული ძალივი მოვიდნენო. უამრავი დასავლეთივი მეწარმე მოწყადა ჩვენს ქვეყანას. მაგრამ სჯობდა, რომ არ ჩამოსულიყვნენ, ვინაიდან ისინი ისეთი განწყობით ვაბრუნდნენ, რომ საქართველოსკენ მოხელდის სურვილი ადარ გასჩენიათ. თქვენ წარმოიდგინეთ, რამდენი დრო დასჭირდება მათ ხელახალ მოხილვის და იმის დამტკიცებას, რომ ჩვენ თანახმაი ვართ საქმიანი ურთიერთობებზე. მე პირადად შევხვდი ესპანეთში ერთ მილიარდერს, რომლის თანხმობა სამსაათიანი სიმართლის მტკიცებისა და თავის მართლების შემდეგ მივიღე

ფიქრით, მსოფლიოს საქმიანი წრეების წარმომადგენლების ჩვენს წრეში შემოსარუნებლად საჭიროა ახალი მთავრობის პრესტიჟი.

დღეს ბევრს ებადება კითხვა: ისევ კომუნისტები და ყოფილი ფუნქციონერები ხომ არ დაგვიტოვებდნენო, მაღალ თანამდებობებზე? თქვენ რას იტყვით ამის შესახებ?

მართალი გითხრათ, ეს პროცესი მეც არ მსიამოვნებს. მაგრამ არ შეიძლება არ ფაქტის ერთსახად იმანება. ყურადღებით ვივსტავებ იმას, რომ ისინი როგორც იდეოლოგიური სფეროს მსახურები ისე კი არ ბრუნდებიან, არამედ როგორც პროფესიონალები. მაგრამ მე მაინც ვარჩევდი, ისინი კონსულტანტებად და არა მინისტრებად დავინიშნავდი. ვფიქრობ, მაინც ჩვენი თაობა უნდა მოეღობა მათ ადგილებზე. ასე რომ, ეს დროებითი ფაქტორია. ჭრჭვროებით კი მე არ მეგულება ან აცხრითი ახალგაზრდული პოლიტიკური ორგანიზაცია, რომელიც შესაძლებელია დამოუკიდებლად ერთი სამინისტროს უზრუნველყოფას სპეციალისტებით. მიუხედავად იმისა, რომ ყოველთვის ვებრძოდი კომუნისტურ იდეოლოგიას, კატეგორიული წინააღმდეგობა ვერ კომუნისტების პიროვნული ხელყოფისა. ისინი ხომ ჩვენი მშობლები, ახლობლები, მეგობრები არიან და როგორც კომუნისტები იყვნენ, ყველას მოეხსენება. მაგრამ სანამ არსებობს ანტიკომუნისმი, არსებობს კომუნისმიც, როგორც იდეა. ძალისმიერი მეთოდებით ბრძოლა კი ნებისმიერ იდეასთან, როგორც უნდა იყოს იგი, იწვევს მის გაძლიერებას.

როგორ ფიქრობთ, ის რაც დღეს ზუგდიდში ხდება, ამის შედეგი ხომ არ არის?

გეთანხმებით. მიძინებდა ვისიმე დადანაშაულება, მაგრამ თვლი, რომ ის სასჯელი ყველას ერთხარად უნდა მიეზღოს. ის, ვინც მოწამლა ქუჩაში დაარჩენილი ხალხი იდეოლოგიურად, თავს მშვენივრად გარჩნობს, მომავალ არჩევნებშიც კი აპირებს მონაწილეობის მიღებას, ხოლო შეცთობილი, გაყვებული ადამიანები პასუხს ეძებენ. საჭიროა თვისი ავტონომია, დავანახოთ თუ ვინ არის ვინ. და რომელი მხრიდანაც იქნება დადანაშაუვ, სასჯელი სამართლიანი უნდა იყოს.

როგორ თვლით, საჭირო იყო შეიარაღებული ქართველების შეგადიდში შესვლა?

ამ მდგომარეობაში ძნელია რაიმს თქმა. ფიქრით, ბოლო დროს სიტუაციის ზედმეტად გასამხედროება არ იყო საჭირო. ჯობდა გასული საუკუნის შემოღობი ჩაგვეტარებინა. ვინაიდან შეუძლებელია, პატრონს კაცთან სერთო ენა არ გამოინახო. ხოლო თუ კონფლიქტი პოლიტიკურ ნიადაგზე დიფერენციალს, ამას არავითარი გამართლება არა აქვს.

დღეს იმავე ზუგდიდელებისათვის ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ვის რა სახელი დაერქმევა მშობლიურ ქალაქში.

როგორი იყო ინტელიგენციის როლი „ომადე“ და „ომის“ შედეგად პირველ და მეორე არჩევნებში ინტელიგენციამ შეასრულა ის როლი, რაც მოსალოდნელი იყო მან იპასიურა. მაგრამ დადანაშაულებამათი არავითარი შემთხვევაში არ შეიძლება, რადგანაც შეიძლება მათმა აქტიურობამ მოლოდინს გადააჭარბა.

ე. ი. თქვენ თვლით, რომ „ომის“ პერიოდში ინტელიგენცია აქტიურად იბრძოდა?

მან ხმა აღიმალა უზნეობის წინააღმდეგ და ამით გამართლებულია ინტელიგენციის საქციელი. მაგრამ ვთვლი, რომ არ დროება რეჟისორი, მხატვარი, მუსიკოსი ჩართული იყოს აქტიურ პოლიტიკაში, ვინაიდან არსებობს მათი, როგორც მოქმედი უმომქმედის, დაკარგვის საშიშროება.

რას იტყვით 1918-21 წლების კონსტიტუციის აღდგენის შესახებ?

მე ვთვლი, რომ არასაკმარისი ასენა მიეცა ამ ფაქტს. დროებითი მთავრობის მიერ განცხადება უნდა გაკეთებულიყო იმის შესახებ, რომ კონსტიტუცია აღდგენილია, როგორც მომავალი საარჩევნო კანონის საფუძველი. ვინაიდან არსებობს ისეთი საკომპანინო მუხლები ამ კონსტიტუციაში, რომლებიც სასწრაფო შეცვლას საჭიროებენ. სხვა თუ არაფერი, მის საფუძველზე მინიმუმ სამ ქვეყანას ვუცხადებთ ომს, მე დროში შეცვლის მომხრეც ვარ, რადგანაც შავი ფერი დადებითად ვერ განწყობს.

საქართველოში დაბრუნდა ბატონი დედაბერი შეგარდნაძე, რომელმაც დიდი იმედებს ამაყარებს ჩვენი საზოგადოებრიობის ერთი ნაწილი, მესიანისტური იდეა თავისთავად დამღუპველია. თქვენ რას იტყვით ამის თაობაზე?

გარკვეულწილად საშიშროება მართლაც არსებობს, ყველამ იცის, ბატონი დედაბერი უდიდესი პოლიტიკოსი და პროფესიონალია. დღეს ზედმეტად მიმაჩნია მისი პიროვნება. დადებითი თუ უარყოფითი შესახება, იგი მსოფლიოში ცნობილია, როგორც დემოკრატიული პოლიტიკოსი და მე მჯერა, რომ ამ გზას არ გადაუხედეს. არ მესმის, რატომ უნდა სურდეს მას ექვსი იმ ქვეყნისათვის, რომელსაც იგი წარმოადგენს მსოფლიოს წინაშე.

ცნობილია, რომ ამჟამად მიმდინარეობს ევროპის ქვეყნების შეკავშირება. როგორც იქნება საქართველოს მდგომარეობა ამ პროცესებთან გამომდინარე?

სსრკ-ს რღვევის გამო ევროპაში დღეს ბალანსი დარღვეულია. ხვალ საქართველო არჩევნის წინაშე დადგება, თუ რომელ ბლოკში შევიდეს. იქ, სადაც რუსეთია თუ არა? თუშეცა პრობლემა ჯერ არ არის დაშლადებული. ის ფაქტი, რომ მსოფლიოში ამერიკული და ევროპული ორიენტაციის ქმნივე ქვეყნებადაა გაყოფილი, სრულიად არ ნიშნავს პოლიტიკურ დაპირისპირებას. ეს მხოლოდ და მხოლოდ ეკონომიკური დაპირისპირებაა.

რას იტყვით თქვენის შესახებ ამჟამინდელი მოღვაწეობის შესახებ?

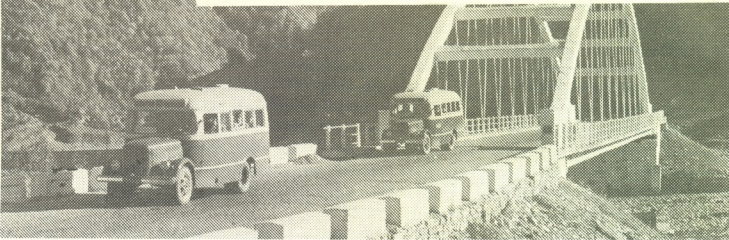
დაცვივე წინასაარჩევნო კამპანია, ყოველი ჩვენი გამოსვლა პრესაში და ტელევიზიით, სწორედ ამას ისახავს მიზნად. რამდენიმე თვეში გავაღო რაიონებში. პირველ რიგში დიდი მნიშვნელობას ვანიჭებ დასავლეთ საქართველოში მოგზაურობას. მომავალში ვაპირებ ახალგაზრდა, ჯერ კიდევ უცნობი და საქმიანი ნიჭიერი მხატვრების და ხალხების ანსამბლების წაყვანას ესპანეთში. ხარჯებს ესპანეთის მხარე გაიღებს.

იმადა, ოდესღაც სიტუაცია საქართველოში დალაგდება. ბევრი პოლიტიკოსი თავის პროფესიას დაუბრუნდება. თქვენ რას აპირებთ, გააგრძელებთ პოლიტიკურ მოღვაწეობას?

მართალი გითხრათ, არა ვარ ჩემი პროფესიით ქსოფილი. სულ სხვა რამეს ვაპირებდი, მსურდა, იურიდიული განათლების მიღება. მაგრამ ყველაფერი სხვაგვარად წარიმართა. დღეს გადწყვეტილია ჩემი არჩევნებში მონაწილეობა. მაგრამ ეს ჩემს განზრახვას ხელს არ შეუშლის. ამაში ალბათ ჩემი იურისტი მეგობრები დამეხმარებიან. ისე მართალი გითხრათ, პოლიტიკაც ძალიან მიყვარს.

ჩვენი ჟურნალის მკითხველ ქალებს ალბათ დაეხადებათ კითხვა, (დასასრულ მ. # ბმარტუ)

საპროექტო

თანამედროვე მსოფლიო და ცივილიზაციის წარმოუდგენელია საავტომობილო გზების გაკრეფა. ზეიმობაა გადაუბარებლად ითვისებს, რომ საავტომობილო გზების სახელმწიფო საპროექტო ბარათს წარმოადგინოს.

როგორც ბოზი გვაქვს საპროექტოში? საშუალოდ, უმცირესი. ის განსაკუთრებით თვალში სარგებია გათვლის, ვინც უცხოეთში უმოგზაურია.

ამჯერად სწორად საავტომობილო გზების პროექტის განხილვა გავსაუბრებამ საპროექტოს რესპუბლიკის საპროექტო გზების სახელმწიფო გადართიანება საავტომობილო უფროსნი ბატონი ბრონი სარალმი. საუბარი ჩაიწერა ჯიშალ მისტრიშვილს.

ბატონო ბრონი, როგორია ჩვენი გზების საავტომობილო გზების საერთო სიგრძელი?

არცთუ სახანძროდ. საქართველოს ტერიტორიაზე გაწეული იმ გზების საერთო სიგრძე, რაზეც ჩვენ ვფასობთ, 21800 კილომეტრს შეადგენს. დღევანდელ პირობებში, ავტოტრანსპორტის მოძრაობის ინტენსივობიდან გამომდინარე, პირველი კატეგორიის გზების სიგრძე, ენე იგი, ცალმხრივი მოძრაობის გამოყოფილი უფროსი კოეფიციენტი, 700 კილომეტრს შეადგენს უნდა შედეგებს. ეკრესობით ეს მისი სიგრძე 18 კილომეტრს არ აღემატება.

არც მორთ კატეგორიის გზებით ვინავე განხილვის უნდა: რა ათასის ნაცვლად მხოლოდ 808 კილომეტრი ახეთი გზებია ჩვენს განვარდულებასში. გამოკრებით მეთიხეთი რომ არ დავდგოვით, ბარემ აქვე შევნიშნავ — დაახლოებით ანალოგიური სურათია დანარჩენი კატეგორიის გზებზეც.

უკვე აღარავინთვის წარმოადგენს ხაილუმოს და პირ

დაპირ უნდა ითქვას: საქართველოში ავტოტრანსპორტის ფაქტობრივი რაოდენობა დღესდღეობით მკვეთრად აღემატება გზების რეალურ ფაქტობრივ რაოდენობას. ახეთ პირებიში კი, ცხადია, მხოლოდ წინა დროის რეალურ ფაქტობრივ რაოდენობას ვეხებოდებით. ისე, რომ გზების ნაკლებობის ხედავად ეკოლოგიური სიჭარბე და შესახანება იწვევს ყველა სახეობის დანახარჯები, რის შედეგადაც სახალხო მეურნეობის დიდი ზარალი ადგება. ძალზე დიდი ავტოვაჭრები და ავტორბითი გამწვანებელი აღამიანა მსხვილად.

როგორც ვხედავთ გზების კლასიფიკაციამა და როგორია ამჟამინდელი მდგომარეობის მიხედვით ეს გზები?

საერთო სარგებლობის წებე, რომელსაც აშუშად ჩვენ ვფასობთ, სული კატეგორიით განისაზღვრება. ეს გზები თავისი დანიშნულების მიხედვით კი იყოფა მაგისტრალური, რეგიონალური და ადგილობრივი მნიშვნელობის გზებად. ვარა ამისა, არის საუფრობი გზებიც, რომელთაც, როგორც თვით სახელმწიფო-ბაყ მიგვაწვდის, შესაბამისი რომელიმე უწყება უზრუნველს. საერთოდაც, ზოგჯერ ვაუბრებო რაბის იწვევს ქალაქების ქუჩებისა და გზების ქუთვნილებების სახითაც, ამიტომ საჭიროა ვიცოდეთ, რომ ქალაქების ტერიტორიაზე მდებარე გზება და ქუჩების შესახანების საქალაქო სახსურის განავრება და მათხვე ბალანსზე იმყოფება.

უკვეა პარამა ვხედავთ, რომ ჩვენი გზები არასაბჭოო სარისსისაა და მალე ვფარვაბა. რით ბიხსნება ეს და ხალწო მიგვაპყრობის არის თუ არა მისნი ბაბში

ჯომამბის რაქალური ს. ვაქაქალი?

როგორც ვეღაფერს, იხე საავტომობილო გზების სჭიარებად ვაფხობილება და მხოლოდ ნორმატიული წებების მიხედვით ექსპლუატაცია. მაგამ მოდიო, ავტორბითი გზები წელი და პირთვენლად ვთქვათ: ყველანი ვიცავთ კი ამ წებებსა და ნორმატივებს? ხაწვუხაროდ, არა! იხეთს არაფერს ვაბობ, რის შემწებაც არ შეიძლებდეს. საქმარისა, მოვწყოთ ერთი უნიშვნელო რეიდი და ავტოლად ავტარწვნიდებით. რომ რგი რკინაგზისა და რეგულირება ბოთა ხელმწიფელები, უფლებიეყოფენ რა არსებულ ნორმატივებს და უზრდოში ირგანობის დადგენილებებს. უხეშად არდავიენ გზების ექსპლუატაციის წებებსა და ტრასებზე უხეშენ საქართველო ავტობანტებს, მიმედრონისა და მუხლუხოვანი ტექნიკას; რაც გზებს უმოწყალოდ ანადგურებს. ყოველივე ამის დადართო კიდევ ერთი ვარწოება: სოხმითი მომხარბი მიწაბრა. ზებრაქანის ტერიტორიიდან სომეითისაენ მიმავლი გზები ფაქტობრივად ჩაკეტილია. ამიტომ ყველასნ კავწილის თითქმის ყველა სერიიდან და მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნიდან დაზარალუბულთა დასახარებად წამოსული მიმდებარეწებების განსახარების წებების განმავლობაში ყოველივე ამინდში უაქმილებად საქართველოზე გადოდა. რამც ვაღებ ადრე ვავინადგურა გზები.

სუბიექტური მიწეზთა პარალელურად არხებობს იმიეტიური მიწეზებიც. რგბუხლია

კის საავტომობილო გზების განვითარებისთვის უკანასკნელ წლებში გამოყოფილმა არასაკმაო კაპიტალურმა დახარჯებამ და ნავთობ-ბიტუმის სიმციარემ ხაგრანობლად შეანარღო გზთა მშენებლობისა და სატრანსპორტული საშუალოთა ტემპები, რამაც დარტი ფაქტობრივად ათბობუბოტი ცვლით ჩამოარჩინა.

რესპუბლიკის რთული გეოგრაფიული და კლიმატური პირობების გამო წერს სერთოდ, განსაკუთრებით კი ზამთრობით, გზების სავალი ნაწილი ძლიერ წინადასა; რის აღგენება საქლო დრისა და ხარქების მოთხოვნა, ერთი შესაძლოა უნიშვნელო, მაგამ მეტად დამახასიათებელი დეტილცდამახალია, რომ მყოჩულ გზებზე გაწილი მაჩილი ხაფარს პირდაპირ შლის. აფუქებს. ერთ კილომეტრზე განვარდობით კი ზამთრობით არც ერთ რესპუბლიკაში არ ხმარობდნენ იმდენ მარბოს, რამდენისა საქართველოში. ფაქტურად აქ მაჩილი გზის სწორ, ვაკე მონაკვეთებშიც კი იმელოდა, მაწინ როცა სხვაგან მას მხოლოდ სანთვითი მოხანება და მკვეთრ აღმარებობს ყრადენს.

რეტომ ხდება ანე? იმიტომ, რომ ჩვენი მდლოები მოუხანადებულნი ხვდებთან წამობის მას მხოლოდ სანთვითი მოხანებად დასახარებად წამოსული მიმდებარეწებების განსახარების წებების განმავლობაში ყოველივე ამინდში უაქმილებად საქართველოზე გადოდა. რამც ვაღებ ადრე ვავინადგურა გზები.

ჩვენს წარსულში საქართველოში მხოლოდ მდლოები მოუხანადებულნი ხვდებთან წამობის მას მხოლოდ სანთვითი მოხანებად და მკვეთრ აღმარებობს ყრადენს.

ბლო შექანაზებს ვლებულბო-
დით. მაგარა კვლად არ გვეოფ-
ნის თოვლსაჟუნდი ტექნიკა.
მაგალითად. ჩვენ გვერდებმა
უმა როგორული თოვლმწმენ-
ბით. ფაქტურად კი მხოლოდ
მე გავეჩინა. საჭიროა კომენ-
ტარი? ამიტომ ექსტრემალურ-
ი სიტუაციის დროს ზნირად
იფიქტურული ვართ, თოვლ-ზე-
ფენისაგან განსწმენდა გამო-
ვყუნით მუხლუხა ტექნიკა.
რაც საგრძნობლად აზიანებს
ასფალტ-ბეტონის საფარს და
ვადაზე ადრე გამოჰყავს იგი
მწუხრიდან.

გზების ხარისხის გასულყო-
ბებსებლად უდიდები მნიშვნე-
ლობა აქვს დარგის მატერია-
ლურ-ტექნიკური ბაზის გან-
ვითკიცებს. უკვე ამოქმედდა
ზუგდილის რეინა-ბეტონის სა-
წარმის მძლავრი ქარხანა, სა-
ცა დასრულდება ანალიგი-
ური ქარხნის რეკონსტრუქცია
გორში, რომლის სიმძლავრე
ერთობრად გაიზარდება. გარდა
ამისა, ბოლო წლებში დიდი
შწარმოებულური ტიპის ასფალტ-
ბეტონის ქარხნები აიგო თბი-
ლისში, ბაზურში, ცხინვალში,
ქუთაისში, სენაკში, ზესტა-
ფონში, კიათურაში, წყალტუ-
ბოში, ოზურგეთსა და ახალ-
ქალაქში. თუ სამინისტროს
დღემდე არ გააჩნდა საკარ-
იერ მუერნიება, ამჟამად უკვე
მოქმედებს ძლიერი შექანაზ-
რებული საკარიერო საწარმო-
ები კოკის, ოსიურის, მეტე-
ხის, ლიახვისა და დაღეთის
სახალობა ზანაზე.

რე ლინფორმაციები უნდა
ბატარადს იმისათვის, რომ
რასაშუაღლიაში ძირითადად

ბადავრილად ჩამთვალოს
სამბრომბინილო გზების
ბრობილმეზ?

ცხადია, ქვეყნის პროგრესი
ახალ-ხალ ამოცანებსა და
მოთხოვნილებებს უყენებს სა-
ავტომობილო გზების დარგის
მუშაყებს. ამიტომ გზათა მშე-
ნებლობა-განვითარებას სისტე-
მატური სახე უნდა ჰქონდეს
სხვა დარგებთან მჭიდრო ურ-
თიერთკავშირში. კონკრეტულ-
ლად რა შეიძლება ითქვას?
„საქავტოგზაში“ დაამუშავა რეს-
პუბლიკის საავტო მობილო
გზების განვითარების პერს-
პექტიული გეგმა, რომლის
განხორციელებისათვის საჭირო
იქნება დაახლოებით 958 მი-
ლიონი მანეთის (1984 წლის
ფასებით) კაპიტალური დაზან-
და. მხოლოდ ამ პროგრამის
ბოლიანად განხორციელების
შედეგ შეიძლება ვილაპარაკო-
დო გზების მშენებლობა-რე-
კონსტრუქცია გავეჩქარო
მხოლოდ განსაკუთრებული
მნიშვნელობის გარდა მკაღ
ლობებებზე, რითთვისაც საჭი-
როა გამოიყოს 77,0 მილიონი
მანეთი.

რაც შეეხება მაგისტრალური
და რესპუბლიკური მნიშვნე-
ლობის საავტომობილო გზების
შეკეთებას და მოვლა-შენახვას,
რომელთა სიგრძე შეადგენს
7284 კილომეტრს, აქვე ჩვენს
წინაშე მნიშვნელოვანი პრობ-
ლემები დგას: იმის გამო, რომ
საკავშირო ორგანოების მიერ
წლები განაშენებლობაში გამო-
იყოფოდა გაყვანილი ნაკლები
სახსრები, ვიდრე საჭირო იყო

არჩებული ნორმატივების მი-
ხედვით უკველწობად ირ-
ველია გზების სარემონტო-
შრობის ვადები. სწორედ ამ
მიზეზით დღეისათვის კაპი-
ტალური შეკეთება ჩასატარებ-
ლია 3200 კილომეტრ გზაზე,
რაც საერთო სიგრძის 44,2
პროცენტს შეადგენს.

მდგომარეობის გამოსწო-
რებლად საჭიროა მაგისტრა-
ლური და რესპუბლიკური
მნიშვნელობის საავტომობილო
გზების შეკეთებულ და მოვლა-
შენახვაზე ბუჯეტთან უკველ-
წობად გამოიყოს 151,0 მი-
ლიონი მანეთი.

უფრო მძიმე მდგომარეობა
ადგილობრივი მნიშვნელობის
საავტომობილო გზებზე, რომ-
ელთა სიგრძე 14285 კილო-
მეტრს შეადგენს.

ამ გზების შეკეთებასა და
მოვლა-შენახვას უკველწობ-
რად ას ოცდაორი მილიონი
მანეთი ესაკრიბება. ფაქტობ-
რივად კი იმ სწარმოებიდან
და სამუერნეო ორგანიზაციე-
დან, რომელთა ფულადი შე-
სატანებით სრულდება ეს სა-
მუშაოები, ამოღებულ სახს-
რები შეადგენს ზემოხსენებულ
თანხის მხოლოდ ნახევარს
ან ნახევარზე ცოტა მეტს.

ცხადია, ეს კი უარყოფითად
მოქმედებს ადგილობრივი მნი-
შვნელობის საავტომობილო
გზების საერთო მდგომარეობა-
ზე. ამიტომ ეს უუქველად
უნდა გათვალისწინრო იმ ორ
განსაზივების ხელმძღვანელებ-
მა, რომლებიც უშვებულად
არღებდნენ თავს აღნიშნულ გა-
დასახვას.

რე ზარალი მიუაწედა სა-
სტომბინილო გზებს შარ.

შენდელმა სტიქიამ — მი-
წისძვარმა, წყალდიდობამ —
და რე მოცსუღლების სამუ-
შეობები შესრულდა?

შარშან მიწისძვრის შედე-
გად აღსადგინა და შესაკეთე-
ბელი საავტომობილო გზების
სიგრძე 1181 კილომეტრს გა-
დაკურა. რაც შეეხება ხი-
დეებს — მათი რიცხვი კი ორ-
მოცილა — აქ აღსადგინა 870
გრძივი მეტრი. შარშან აღად-
გინდა და შეეკეთეთ 785 კი-
ლომეტრი გზა — მათ შორის
121 კილომეტრი ასფალტ-ბე-
ტონის საფარით. ავგუნეთ
ცხრა ხილი.

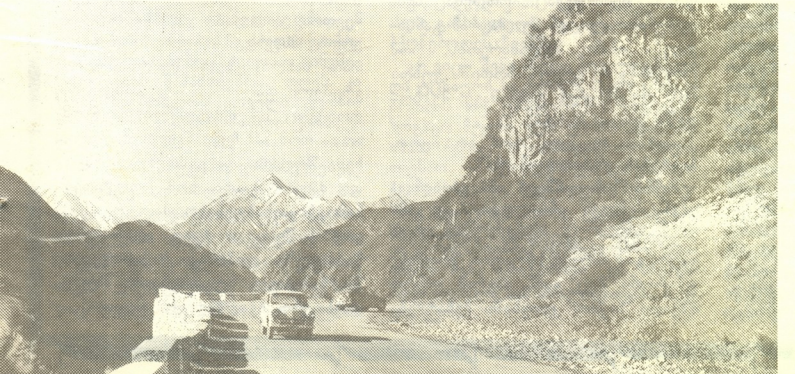
საავტომობილო გზებს ახვე
მნიშვნელოვანი ზარალი მიუ-
ყენა წყალდიდობამ, განსაკუთ-
რებით კი აჭარაში. სადაც და-
ზიანდა 48 ხილი და 187 კი-
ლომეტრის სიგრძის გზები.

სტიქიის შედეგების სალიკ-
ვიდაციო სამუშაოები, რომ-
ლის საერთო ღირებულება 95
მილიონ მანეთს აღემატება,
თანდათან სრულდება და მისი
ტემპები დაზოკიდებული იქნე-
ბა ჩვენს დაზიანებაზე.
როგორც თქვენი ამბამ.
მიწადილი სამშენებლობა და
მომკველის ბამბები?

როგორც ვთქვით, რესპუ-
ბლიკაში აშკარა პირველი და
მეორე კატეგორიის გზათა
უკმარისობა. სწორედ ეს არის
ჩვენი ერთ-ერთი უველწობ-
დიდი საზრუნავი და სასწუარი.
ამიტომ ვთვლილობო. რაც შე-
იძლება მადიდ აღმოფხვრის
ეს დეფიციტი.

უფრო კონკრეტულად რა
შეიძლება ითქვას? უკვე მი-
დინარეობს ნატატარ-გორის
პირველი კატეგორიის საავტო-
მობილო გზის მშენებლობა.
წელს დამთავრდება 442 გრძი-
მეტრიანი ხილის მშენებლობა.
მდინარე კორობზე, რომელიც
ბათუმ-საფოსის საავტომობი-
ლო გზის მშვენივა იქნება.
სულ ახლო მომავლისათვის
არის გათვალისწინებული გავ-
რის, სოხუმის, ქუთაისის და
ფოთის შემოსასვლელი გზები-
სა და თელავ-წროის საავ-
ტომობილო ტრასის ამოქმე-
დება.

ერთი სიტყვით, წინ დიდი
სამუშაოები გველის.

ლექსი

ბევრი რამ იყო გაუგებარი...
 დიოდა ჩემი ფიქრების წისლი
 იმედების და სურვილების ღობე-ყორეში...
 ბევრი რამ იყო გაუგებარი!
 ახლა კი, როცა დამემეძება ზორცი და სული,
 ახლა კი, როცა საფლავი-და ვაფტოვე ქვეყნად,
 ახლა კი, როცა ბალახებმა წარბოცვე იხიცი, —
 ყველაფერი გასაგებია.

1975

როცა მოძღვრავდნენ.
 არიგებდნენ,
 საყვედურობდნენ —
 საქმეს სწოდა...
 ეხიარა...
 ეთხოვა ცოლი...
 მამაპაპური მოეხდა იმასაც ვალი...
 იგი ალბათ უმწეოდ დღედა.

1984

ზურაბ ზაფხავაძის ხსოვნას

ააქრიახეს ქათამი გარეთ —
 ახალწლის სუფრას შნო და ლაზათი რომ არ ჰკლებოდა.
 მზრუნველობა და სიყვარული არ მოჰკლებია
 მოაქეჟამდღე,
 და თავწაწყვეტილის
 თვისი სისხლი რომც დაენახა,
 არ ირწმუნებდა არსიღლებით...
 და შვეიდად იღო იგი ტვაზან...
 ხოლო გარეთ კი
 მიხი სისხლი ისე მოსჩანდა,
 გამოსდენდა თითქოსდა მიწას.
 თოვლის მახინჯმა ფანტელებმა დაჰფარეს ისიც.

1974

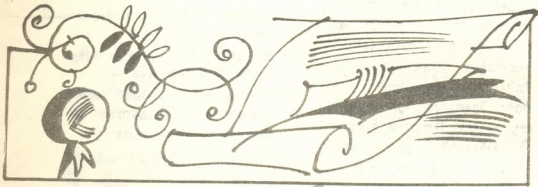
ისევ ვსვამთ...
 ისევ მისდევენ ღლები ღლებს...
 ზურაბ, ვერ გავათბეთ შენი საფლავი.
 ისიც არ გეწყვალობს — ღვთის ნებიერი სინანული...
 ზურაბ, ვერ გავათბეთ შენი საფლავი.
 უმწეო არის ისიც — კურცხალი.
 ვერც ვას სწვდება.
 ვერც მაღამოდ ედება ფეხებებს...
 ზურაბ, ვერ გავათბეთ შენი საფლავი.
 ისევ ვსვამთ...
 ისევ მისდევენ ღლები ღლებს...
 ზურაბ, ვერ გავათბეთ შენი საფლავი.

1991

უსხოდ ნაბირალი

ემღერივარ, მაგრამ უხმოდ გტிரიო. —
 თვალს არ მაცილებს შტერი ზნირიო.
 ცნობილც არ მაშხელს, — გაშრა ცრემლიო.
 მინდა გიშველო, — ვერას გშველიო,
 მინდა მძლავრობდღე, — არ მაქვს ძალია...
 ვაამე, ბევრი გყავს ჩემისთანაო...
 ემღერივარ, მაგრამ უხმოდ გტრირიო.

1973

„მუსრა, ვინცოვრო ხვალინდელი დღით...“

(დასასრული)

თუ როგორ ათავსებთ პარტიის სა-
 გარეო სამსახურში ყოფნას, ჰატიურ
 პოლიტიკურ მოღვაწეობას, აქტობას
 და თანაც პარტიის თავმჯდომარის
 მეთედრობას?

ოჯახურ საქმიანობაზე დრო მე არ
 მეკარგება. ამას ჩემი დედამთილი
 შესანიშნავად ართმევს თავს. მართა-
 ლი გიფხრად, საკუთარი თავით კმა-
 ყოფილი არა ვარ, ვთვლი, რომ ქალი
 სრულფასოვანი ცხოვრებით უნდა
 ცხოვრობდეს. საკუთარი თავის გა-
 მგებელი რომ ვიყო, ვფიქრობ, მო-
 ვასწრებდი იმასაც, რისთვისაც დღეს
 დრო არ მყოფნის. შემძილია, რამე
 გავათენო და დასახული სამუშაო
 შევასრულო: არავითარ შემთხვევაში
 არ გამოვალ გარეთ, თუ კარგად არ
 გამოვყურები. ისე, იქიდან, რაც აქ
 ჩამოვთვალე, ყველაზე ძნელი ბატო-
 ნი გიორგი ჭინტურიანს ცოლობაა.

მოგდით თუ არა თქვენ და თქვენს
 მეუღლეს კამათი პარტიის მუშაობის
 წარმართვასთან დაკავშირებით და
 თუ ასეა, როგორ ხდება შერიგება?

ჩემს მთავარ ფუნქციას წარმო-
 აღგენს მეუღლის ამშვილება. ჩვენ
 კამათი მხოლოდ საერთო საქმიანო-
 ბიდან გამომდინარე მოგვდეს. ყო-
 ფილა შემთხვევაც, როდესაც ვი-
 იყო მართალი, ან მე, მაგრამ განსხ-
 ვავება იმაში მდგომარეობს, რომ
 როდესაც მე ვტყუი, ბოდიშს უფხბი
 მას. თუ ის არის დამნაშავე, მე ბო-
 დიშს არავეინ მიხდის.

ალბათ მეუღლე რომ არ იყოთ,
 პატივმას გიხოვდით არა?

მაშინ საბოდიშოდ არ გაიხდიდა
 საქმეს, კიდევ ერთი, საოცრად გან-
 სხვავებული ენერჯის პატრონები
 ვართ. ვია ძალიან სწრაფია. შრომის-
 უნარიანი მეც ვარ, მაგრამ უფრო
 მშვიდი. საქმის კეთებაში მეხაზჩება

ზუსტად იმდენი დრო, რამდენიც
 საჭიროა. მისთვის ეს ძალიან ბევრია.
 თქვენს საგაზაფხულო სურვილს
 ხომ არ გავგიმხედლით?

როდესაც ქვეყნის დამოუკიდებ-
 ლობაზე ვლაპარაკობ, მე მას კონკ-
 რეტულ სურვილიდან გამომდინარე
 ვხედავ. რაც მაგრძობინებს, რომ
 მე დამოუკიდებელ ქვეყანაში ვცხო-
 ვრობ. მსურს მქონდეს ჩემი საკუ-
 თარი სახლი, ცხელი წყალი, საცხო-
 ვრებელი ფართი კი არა, სახლი და
 როდესაც იქ შესტუმრებით, იგრო-
 ნოთ, რომ ეს ჩემი სულის ნაწილია.
 ჩემი შრომისა და გემოვნების ნაყო-
 ფი. ძალიან მინდა, რომ ქართველებს
 ჩამოგეყვლიბდეს ნორმალური ცხო-
 ვრების წესი და იცით, აღარ მინდა
 წარსულზე ლაპარაკი საქართველო-
 ში ჩამოსულ სტუმრებთან. მსურს,
 ვიცხოვრო ხვალინდელი დღით.

კვლევიანი დაჩეხა

„და მოუფოდა მისა მას მოუფოდა მისთა თანა და ჰრება მათ: „რომელსა უნებას უფადგომად ჩინსა მოსვლა, უაჩხაპა თავი თვისი და აღიდენ უპარი თვისი და უფომიდაჲინ მე“.

(მარტ. 8, 84).

„მშვიდობით თქვენო უწმინდესობა!

ეს ერთი კვირაა შენი ანჩის ხატი, მთელ მორწმუნე თბილისის ქართველობასთან ერთად, გულდათუთქული დაგჭეთინებდა ტყვიით განგმირულ თვის შამამთავარს. დღეს კი ჩვენი სამშობლოს ყოველი კუთხიდან მოზღვავებულა მივიღ ქართველობა, — შენი სამწყსო, — რათა მივაცილოს საუკუნო განსასვენებელ სივანემდე. დაობლებული შენი სამწყსო, ისე დაჭერივებული ივერიის ეკლესია დღეს საქვეყნოდ მოსთქვამს და ჰკოდებს თავის ვეებასა, თავის უბედურებასა, თავის ეგზობ დაცოდვილებას, სამშობლო ჭეყნის

ვაგრეთთან გაჭირვებას: ეს შენი საიდუმლოებით მოცული კუბოც მძიმე ლოდვიით ზედ დაგვერთო. ასეთ განსაცდელს ადგილი არ უნდა ჰქონებოდეს ჩვენში.

არ ვიცი შენი ასეთი მოულოდნელი და უცნაური სიკვდილი ჩვენი გაუგებრობის თუ უმადურობის ნაყოფია, ზოგჯერ მტერი ვერ უზამს ადამიანს იმას, რასაც თვით ადამიანი თავის თავსაო, — სწორედ ჩვენზეა ეს ნათქვამი. სხვებმა, ჩვენმა გარეშე მტრებმა და ორგულებმა შეიგნეს შენი დიდი პიროვნების ღირსება, ჩვენი კი ვერა! სხვებმა, უცხოელებმა, დაეფასეს შენი გონებრივი და ზნეობრივი დავალი სამშობლოსათვის, ჩვენი კი ვერა...“

ასე დაიწყო დეკანოზმა ნიკიტა თალავამ თვისი სიტყვა, წარმოთქმული სიონის ტაძარში კათალიკოს-პატრიარქის კირიონ მეორის ანდერძის აგებაზე.

მერე დეკანოზმა ასე მიმართა საზოგადოებას:

„ილიას და კირიონის მამულიშვილობა, უანგარობა და სამშობლოსათვის თავგანწირვა როდი ესწავლებოდათ, საყვარელო!.. მაგრამ დღეს რაღა გვეთქმის... დღეს ისევ საქვეყნო სირცხვილში ჩავცივდით. ქართველო... იტყობა ისტორიის გაკვეთილები ისევ ფუჭია ჩვენთვის, ჭრჭრობით მაინც... მაგრამ ღრმად მწამს საქართველოს ჰერისუფლის, ნიკოლოზ ბარათაშვილის ანდერძი: „ცუდად ხომ მაინც არ ჩაივლს ეს განწირულის სულისკვეთება და გზა უვლია, შენგან თელილი, მერანო ჩემო, მაინც დარჩება“, ღიბს. „გზა უვლია“ კირიონისაგან „თელილი“ უსათუოდ დარჩება“.

კირიონ მეორე (ერისკაცობაში გიორგი იერონიმის ძე საბაგლოშვილი) XIX საუკუნის მეორე ნახევრის — XX საუკუნის დასაწყისის საქართველოს ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია. იგი იყო კათალიკოს-პატრიარქი 1917-1918 წლებში, ცნობილი საზოგადო მოღვაწე, ბრწყინვალე პუბლიცისტი, რედაქტორი, მკვლევარი, საქართველოს ისტორიის, გეოგრაფიის, ხელოვნების დიდი მცოდნე, თავმდაბალი და შრომისმოყვარე ადამიანი, რომელმაც მთელი თავისი სიცოცხლე გაატარა შრომასა და ლოცვებში, პირადი ცხოვრება კირიონის სრულად მოუწყობელი ჰქონდა, მაგრამ ამას არაფერ აგდებდა, რადგან მისთვის ყოფილი ამბები ძალზე უმნიშვნელო როლი თამაშობდა. ის კი, რაც საკუთარი სიცოცხლისათვის აუცილებელ საკვებად მიიჩნდა — ზრუნვა ერის კეთილდღეობისათვის — არასოდეს ტოვებდა მას.

ჭარბ არ შეუდგენიათ კირიონ მეორის შრომების სრული ბიბლიოგრაფია, მაგრამ რაც ჩვენს თვალწინაა, მხოლოდ გაოცებასა და მოკითხვებს იწვევს: „საქართველოს ძველი ტარები და მათი მნიშვნელობა“, „ცხოვ-

რება და მოქალაქეობა ღრისისა მამისა ანტონ მესვეტისა საეკვივოლთა მოქმედისა მარტყოფილისა". „წმინდა დავით IV აღმაშენებელი, მტევ ქართველთა (1089-1125)“, „დავით გარეჯელი და მისი ლავრა“, „ქართული ბერძონაზნობა და მონასტრები“ და ბევრი სხვა.

„ივერიელისა“ და „ნიჭოზელისა“ ფსევდონიმებით მამა კიროსმა გამოაქვეყნა არა ერთი ათეული ღვთისმეტყველური, ისტორიული, ეთნოგრაფიული წერილი. ქალაქებში მრავალ ეურხალ-გაზეთებში, როგორც საქართველოში, ასევე რუსეთში.

კირონი მეორე დაიბადა 1855 წლის 10 ნოემბერს გორის მაზრის სოფელ ქვემო ნიჭოზში. პირველდაწყებით სწავლა მიიღო სასულიერო სასწავლებელში, იქიდან გადმოვიდა თბილისის სასულიერო სემინარიაში (დაამთავრა 1876 წელს). სემინარიიდან, როგორც საუკეთესო მოწოდებული, მთავრობამ სახელმწიფო ხარჯით კიევის სასულიერო აკადემიაში გაგზავნა. აკადემია 1880 წელს დაამთავრა ღვთისმეტყველების კანდიდატის ხარისხით და დაინიშნა ოდესის სასულიერო სემინარიის ინსპექტორის თანამშემდეგ. 1883 წლის ივნისისთვის კირონი მეორე გააშვსეს თბილისის სასულიერო სასწავლებელში ზედამხედველად.

1896 წელს, მეუღლისა და შვილების გარდაცვალების შემდეგ, მამა კირონი ბერად აღიკვედა და ქვათაზნის მონასტრის წინამძღვრად გახდა. ორი წლის შემდეგ აკურთხეს ალავერდის, ხოლო 1901 წელს გორის ეპისკოპოსად.

უდიდესია კირონის მეორის ღვაწლი ქართული ეკლესიის დამოუკიდებლობის აღსადგენად, როგორც ამბობს ღვთაწილი ნიკიტა თლავაძე, კიროსმა „პირველმა გააშუქა ჩვენს საზოგადოებაში ეკლესიის განთავისუფლების აზრი, გააშუქა არა 1905 და 1917 წლებში, როდესაც ქვეყნის კი დაღადებდნენ, არამედ უფრო ადრე, როდესაც სუსხიანი ცარიზმისაკენ ყოველი აზრი და იდეა თავისუფლებიდან იყო ჩვენში გაყინულ-გათოშილი“.

1894 წელს, ქართველების მიერ სინოდში წარდგენილ წერილში, რომელიც კირონის ინიციატივითა და ხელმძღვანელობით იყო შედგენილი, ნათქვამია, რომ „რუსმა გზარტყლებმა და სასულიერო უწყებების ჩინოვნიკებმა ქართული ეკლესია და მისი განხეთქილობა გადააქციეს შემოსავლის წყაროდ...“ რომ „საქართველოში გამწესებული რუსი გზარტყლები ამ ქვეყანას ისე უყურებდ-

ნენ, როგორც მათთვის განკუთვნილ გასაძარცვე მხარეს...“

არ მოეწონათ ასეთი გამოსვლა რუსეთის იმპერიაში. დაიწყო კირონის სასტიკი დევნა.

1902-1903 წლებში კირონი გადასახლებაში კამენეც-პოდოლსკში და კივინში, 1908 წელს მას ჩამოართვეს ეპარქია, გაგზავნეს ჯერ კურიაში, შემდეგ — სანაქსარის მონასტერში. რუსეთში ყოფნისას კიროსმა დააარსა აღმოსავლეთის ეკლესიისა ისტორიული კათედრა პეტერბურგის სასულიერო აკადემიაში. მისი დახმარებით ქალაქ ორიოლის სასულიერო სემინარიაში 400-ზე მეტი ქართველი ახალგაზრდა სწავლობდა. აგრეთვე მის ხარჯზე 15 ქართველმა სტუდენტმა მიიღო უმაღლესი განათლება რუსეთსა და საზღვარგარეთ.

განუზომელია კირონი მეორის ამაგი ქართული სასულიერო კულტურის შესანიშნავი ძეგლების შესწავლაში, აღრიცხვაში და დაცვაში. რუსეთში, უკრაინაში, პოლონეთში ყოფნისას კირონი გაუცნო ბევრ წმიდათა ადგილს — იგი ქართველ წმინდა მამებისა და მისიონერების მიღვაწეობის კვალს ეძებდა.

მეტად მნიშვნელოვანია მისი ხელმძღვანელობით მოწყობილი კომპლექსური ექსპედიცია ხერსონში და მის მიდამოებში, თავის უნიკალურ მეცნიერულ შრომაში „VI საუკუნის ქართველი კათედრალური ტაძარის თავრიდის ხერსონში“ კირონი გამოქვეყნებს აზრს, რომ ქალაქ სიმფეროპოლში არეალში 1897 წელს არქეოლოგური გათხრების დროს აღმოჩენილი საკათედრო ტაძარი ამ რეგიონში ქართველთა უძველეს რელიგიურ ცენტრს უნდა წარმოადგენდეს. ასეთივე ვარაუდი მკვლევარმა ჯერ კიდევ 1910 წელს გამოქვეყნებულ შრომაში „ივერისის კულტურული როლი რუსეთის ისტორიაში“, ასე ჩამოაყალიბა: ქართველი და რუსი ხალხების ისტორიაში მნიშვნელოვან ფაქტად გვესახება ამ ცოტა ხნის წინ ხერსონში (კურსუნში) აღმოჩენილი ერთ-ერთი საყდრის ნანგრევები, რომელიც არქიებისკოპოსის ნიკოლოზის აზრით, არის ნაშთი ქართული მონასტრისა. იგი აშენებულია თავრიდის ნახევარკუნძულზე VI საუკუნეში ქართველ-განსდგელობისიონერთა მიერ.

ქართველთა სულიერ ცხოვრებაში მძვინვარეობს პიროვნებათა მრავალად გამოჩენილან. — აღნიშნავს კირონი. — ბგერის სახელი საუკუნოვან წყევლიადმა შთახტეს. სწორედ ასეთი იყვნენ ქართული საკათედრო მონასტრის მკვიდრნი. ქართველმა

ბერძონაზნობამ აქცე დატოვა კვლავ რომელიც ვეჩიველების მთ ზნობრივ სიმდიდრეს. სკვითებისა და გოთების შორის ქართული საკათედრო ტაძრის არსებობა დიდი მნიშვნელობის მოვლენაა. იგი ახლებურ ელფერს აძლევს რუსულ მიწაზე ქრისტიანობის გავრცელების ისტორიას“.

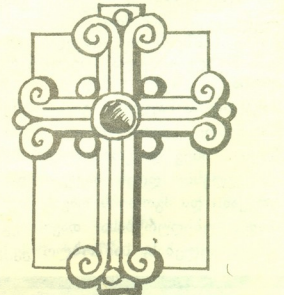
აღსანიშნავია აგრეთვე კირონის პედაგოგიური მოღვაწეობა. იგი მთელი გაცუკებით ემსახურებოდა მშობლიური ქვეყნის სახალხო განათლების საქმეს, მისი და გრიგოლ ყოფნის მიერ შედგენილი „სიტყვიერების თვისება და ქრესტობობა“ დიდნი ხერსონის განამავლობაში იყო და დღემდე რჩება საუკეთესო სახელმძღვანელო ბავშვებისათვის.

1915 წელს კირონი დაუბრუნეს ეპარქიის მართვის უფლება და კიტეხსკის ეპარქია ლაბარავს, 1917 წელს, საქართველოში დაბრუნების შემდეგ, აკურთხეს საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქად, „ოცი წლის განმავლობაში დაშორებული ვიყავი სამშობლოს. შორიდან თვალყურის ვადევნებდი, ვეჭვობდი, რომ ამ ხნის განმავლობაში თქვენ საქმარისად შეივდნენ საქვეყნო მოვალეობა, მაგრამ როგორც ეხლა ვწყქუნებდი, თქვენ უფრო დაქსაქსული ხართ. თუ ხელახლა დაიბრუნდნენ, თორემ სხვაფრივ თქვენი გამობრუნება შეუძლებელია“, — ასე ნაწლიანად დასაშრობა მან თავისი მწყემს-მთავრული მოვლება.

1918 წელი იდგა, კირონი მარტყოფილებსა წინაშე გამოიღის. იგი იმედს გამოთქვამს, რომ ქართველი ხალხი მალე საკუთარი ბედის გამკვებელი და საქართველო დამოუკიდებელი გახდება.

ამავე წელს სოფელ მარტყოფში ვერავალად გამოასაღმეს სიკოცხლეს საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქ კირონი მეორე (სამადგის-სვილი). დღემდე ცნობილი არ არის კირონის მკვლელების ვინაობა.

რამ დაპილონი,
საკრთიმლონი დასაზარალები
შხარალონი

საქართველო

ისევ თონაზე ფეკრობდა ვაჟა და ლალისაც დაძაბული უსმენდა, რომ მისი ნათქვამიდან არაფერი გამოჩნებოდა. ალბათ ლალიც გრძნობდა ამას და ჩვეულებრივზე უფრო ხმა-მალა ლაპარაკობდა. თანაც ერთ ადგილზე ვერ ისვენებდა, ხან სკამზე იჯდა, მაგდასთან, ვაჟას პირისპირ, ხან სავარძელში გადაადგებოდა და იქიდან შლიდა ხელებს. ხანაც სულაც ფეხზე იდგა და ხელების მიძრობას ახლა ტანსაც აყოლებდა. ვაჟა სიგარეტს ეწეოდა და მკრთალი ღიმილი დასთამაშებდა ტუჩებზე. იცოდა ვაჟამ, ახლა კარგი რამე არ წამოსცდებოდა ლალის თეონაზე, მაგრამ ესეც აინტერესებდა ვაჟას. ესეც უნდოდა გაეგო. ბოლოსდაბოლოს ხომ უნდა სცილნოდა. რა ცოდვები შეიძლება დაებრალვინათ თეონასთვის. განა ლალიზე უკეთ ვინმე იცნობდა თეონას? განა ლალისთვის რამე იქნებოდა დაფარული? ისინი ხომ მეგობრები იყვნენ, ბავშვობის მეგობრები. ერთად გაიზარდნენ, სკოლაც ერთად დაამთავრეს და მერეც სულ ერთად იყვნენ. თეონაც ლალისგან გაიცილა ვაჟამ. მაშინ თვით ლალისაც ვერ იცნობდა კარგად, მაგრამ გრძნობდა, რომ ლალის მომეტებული სიმბათიები ჰქონდა მისდამი და სწორედ მაშინ გააცნო ლალიმ თეონა. ძნელი სათქმელი იყო, რომელი სჯობდა — ლალი თუ თეონა, მაგრამ ვაჟას თეონა უფრო მოეწონა, თეონას გულის მონადირეობაც მოინდომა, ალბათ იმიტომაც, რომ ლალისთან უკვე მოთავებულად თვლიდა საქმეს. გრძნობდა, რაღაც მოისურვებდა, მაშინ გახდებოდა ლალი ვაჟასი. თეონა კი ჭერ უტნობი იყო მისთვის, თეონას უფრო ლამაზი თვალები ჰქონდა და ვაჟაც თეონათი უფრო დარტყვნილად. ვაცნობისთანავე გარძნობინა ეს თეონას, ხოლო მის ზურგულსაც ლალის პირდაპირი განუცხადა. — შენმა მეგობარმა გადაამრიოთ. მაშინ არაფერი შეუძენგვია ლალის, უფრო მეტიც, მაშინ თითქოს გაეზარდა კიდევ. შემდეგაც არ შეუცვლია განწყობა. ასედაც ხედვობდნენ ერთმანეთს: ვაჟას და თეონას ერთმანეთი უყვარდათ, ლალი თეონას მეგობარი იყო. იქნებ ვაჟა ვერ ხედვობდა? იქნებ ლალის ყოველთვის უნდოდა ვაჟას და თეონას შორის წყლის ამღვრევა? არა, არა, ასეთი სურვილი არასოდეს გამოუძღვანებია ლალის. პირაქით, ლალი რომ არ, იქნებ ვერც კი შეხედვობდა ხოლმე ასე შვირ-ხშირად თეონას. თუ სურვილი ჰქონდა ლალის, განა ამდენ ხანს არ შეეცოდა განხეთქილების ვაშლი ჩაეგდო შე-

მოთხრობა

გოჩა აბუთიძე

ყვარებულთა შორის? არა, ასეთი აზრი არასოდეს მოსვლია, მაგრამ ახლა რაღა ემართებოდა, ვაჟა ვერ მიხვედრალიყო. დღესაც ხომ ჩვეულებრივად შეხვდნენ ერთმანეთს, თანაც ლალის სახლში. განსაკუთრებული ნამდვილად არაფერი მომხდარა. ოღონდ ეს იყო, რომ თეონა უფრო ადრე წავიდა. დედაჩემია ავად და უნდა მივხელო. ვაჟა არ გაიყოლა. გადმოვერეკე და იქნებ დავებრუნდე კიდევო. ვაჟასაც რატომღაც მოუნდა ლალისთან მარტო დარჩენა, სკამიდანაც არ ამდგარა. თეონა ლალიმ მიაცილა კარამდე, კარი მიხურა, შემობრუნდა და ვაჟას ბირისპირ ამოჯდა სკამზე. ღუმელი ჩამოვარდა წამით, ერთი წუთის წინ რომ ერთმანეთს სიტყვის თქმას არ აცლიდნენ, ახლა სალაპარაკო ვერ გამოენახათ, აღარ იცოდნენ რაზე ელაპარაკათ. ვაჟა სიგარეტს ეწეოდა წყნარად და ტუჩებზე ის მიმჭარბი ღიმილი დასთამაშებდა, საუბრის ბოლომდე რომ გაჰყვა მერე. ლალი

კი ასანთის ღერს აწვავლებდა ხელში. სიგარეტს არ ეწეოდა, თორემ ალბათ ისიც სიგარეტს მოსწყვედა და სიგარეტის კვამლით ისედაც აესებულ ოთახში შეიძლება ერთმანეთი კარგადაც ვეღარ გაერჩიათ. მერე ასანთის ღერი საფერფლეზე დააგდო ლალიმ. ადგა და ფანჯარა გააღო, დავიხრჩობით ამ კვამლშიო და ამას მოაყოლა. თეონა ძალიან ბევრს ეწევაო და თავის ადგილზე დაბრუნებულმა უცნაურად გააგრძელა: — მართლა გაყვარს თეონა? ვაჟამ ღუმლის შემდეგ მხრები აიჩეჩა რატომღაც: — არ ვიცი. — კარგი გოგონა. — ლალი ფეხზე წამოდგა. სავარძელში გადაჯდა. ფეხი ფეხზე გადიდო და თავისი შიშველი ფეხების სილამაზე, რაც შეეძლო გამოაჩინა. თეონასთან შედარებით ლალი ტანსუფი იყო, მაგრამ ფეხები ნამდვილად არ ჰქონდა ნაკლებად ლამაზი. ეს იცოდა ლალიმაც და თავის მთავარ კოზირადაც სწორედ ლამაზ ფეხებს იყენებდა.

— იცი, როგორ მეკოდება თონა? ავადმყოფი დედა ჰყავს, სულ იმას დატრიალებს თავს. ისეა მიჩვეული, კარგადაც რომ არის დღემისი, მაინც ვერ ტრყვას ხოლმე. რამდენჯერ გვიწოდდა ზღვაზე წყაუტოყავით. მაგრამ თერა ვერ წამოვიდა. მგონი თვითონაც ვერ არის მთლად კარგად... ხომ უყურებ, როგორ გახდებოდა... — გაიცინა;

— შენ მართლა ხარ თერას ცოლად მიმყოფანი?

— ალბათ... — უფრო მკვეთრად გამოხატავდა ღიმილი ვაჟს.

— არა მგონია, რომ გამოგადგეს. გგონია ძალიან უყვარხარ? მავას ყველა მასე უყვარს. ბექაზე ხომ გიყვარებოდა, რამეებს ათავდა, სულ ტელეფონზე იყო ჩამოკიდებული...

— ვიცო... — მერე შენ გაგიცნო და ბექას თავი მიანება. მე, მავალითად, ასე არასოდეს არ მოვიტყევი, თუ ვინმე შეგიყვარა, ბოლომდე შეყვარება, თუნდაც არ გამიმართლოს...

— ჩემზე არ ათევის რამეებს? — არ ვიცი, ჩემთან შესწებ არ საუბრობს, იცის, რომ მე მავას ყველაფერი ვიცი და ვერ ვიღავს... ისე, როცა გათავებს რომ ზილაცას უკვე შეუყვარა. იმ წუთშივე ტრყვებს ხოლმე.

— მე რატომ არ მიმბრტყავ? — არ ვიცი... შენ მაშინვე მიახალე მიყვარხარ და ალბათ დაეჭვდა, რომ გიყვარდა... ისე, სიძარბოლი გიფხარა, მეც არ მეგონა თუ მართლა გიყვარდა. მაგრამ დღეს გამოჩნდა. ალბათ შენც მიგატოვებს უკვე. ამდენ ხანს არავისთან ჰქონია ურთიერთობა...

— ისე ბევრთან ჰქონდა?

— ლამაზია, ბიჭებს მოსწონთ... ვაჟას სიგარეტი ფილტრამდე დაეყვანა და ნამწვევს უხზორდ სრულად საფერფლებში. არ უფროდა თავისი არსებობის რამენაირი გამქალაქებები ხელი შეემშალა ლალისთვის. არც შეკითხვების მიცემა უნდოდა. გრძნობდა ისედაც იტყუადა ლალი ყველაფერს, რისი თქამა საჭიროდ მიანდა და ლალიც ამბობდა. ბოლოს იმ შეკითხვასაც უპასუხა, რომელიც ყველაზე მეტად აინტერესებდა ლალის „ამღერები“ გაკვირვებულ ვაჟას.

— იცი, რატომ გეუბნები ყველაფერ ამას? მინდა რომ თერას შესახებ ყველაფერი იცოდე. თერა ჩემი მეგობარია და ყველაფერი წინააღიწინ მინდა გიფხარა, რომ მერე არ გავიხივებ სანახებელი ამ შენ, ან მისს...

— ვაჟამ ლალის ეს ბოლო სიტყვები აშკარად ვეღარ დიფხარა, მაგრამ რა თქმა უნდა, არათერა უთქვამს, აზრა-

დაც არ მოსვლია შეკამათებულა. სკაიდან ადგა. ოთახში გაიარა-გამოიარა არეული ნაბიჯით, თან იმ სპორტო-ლიმილსაც არ იზორებდა სპინდან, თერას წასვლის შემდეგ რომ შერჩა. მერე საფარქელში ჩამჯდარა ლალის დაადგა თავზე:

— წავიდი, — გაბზახული ხმით უთხრა.

ლალიმ რატომღაც გაკვირვებით ამოხვდა და მაშინ ალბათ აზრადღაც არ მოსვლია, რომ ვაჟას სწორედ ასეთი დაამახსოვრდებოდა ლალი მთელი თავისი სიცოცხლის მანძილზე.

ვაჟა დიხარა და ლოყაზე აკოცა. ლალი გაინაბა, თითქოს უფრო მეტს მოელოდა. ყოველ შემთხვევაში, სწორედ ასე მოეჩვენა ვაჟას და მდგომარეობა რომ არ გაემწევაკვინა. რჩიხით დაიძახა:

— ჰე, მიღვიარ, გამიღე კარი.

მერე ყველაფერი ბუნებრივად მოხდა, ლალი ადგა და კარი გაღო, ვაჟა ვარუთ გამოვიდა და ქუჩას ფეხით გაუყვია. ხან ლალიზე ფიქრობდა ვაჟა და ხან თერას დედაზე, რომელსაც თერა ვერ ტრყვებდა. ხან ვილც ბექას ხატავდა გუნების თვალთ, ხან ლამაზ და გამხდარ თერას, რომელიც ბიჭებს მოსწონდათ... ბევრი, ბევრი ჰქონდა ვაჟას საფიქრალი...

იმ დღიდან სრულად არ იყო წელი გასული, რომ ვაჟამ და თერასმ იჭორიჩოს, ჰორწილი არ გადაუხეციათ. თერას დედის წლისთავი არ ჰქონდათ გადახდილი, მხოლოდ ჭკარი დიფხარა. სულ რაღაც რამდენიმე მეგობარი და ნათესავი ახლდათ, თერას მეჭვარე ლალი იყო. პირველ ხანებში ხშირად მოდიოდა ლალი თერასთან და ვაჟასთან. თერაიც დადიოდა ხოლმე ლალისთან. ვაჟას კი აუბრახოდეს გახსენებია ლალის ნაამბობი. მხოლოდ ერთხელ გადახსენდა იგი, ხელით თუ ეჭმის შემდეგ, როცა ლალის ალბათ დიფხარ თერა ასრცვდა უკვე და აღარც ვაჟა.

— დღეს შეიძლება დამავიგინდეს. ბავშვები შენ გამოიყვანე ბაილიან. ერთ უნდა თანამშრომელს მკითხავთ თნა წავაყვამ.

ვაჟამ უფრო შეხვდა თერას, მაგრამ არათერა უთქვამს. რატომღაც მოეჩვენა, რომ თერას სევდიანი თვალნი ჰქონდა, ამ ბოლო დროსაც სევდიანი ეჩვენებოდა თერა, ერთთავად სულ ქსოვდა და ქსოვდა.

თერა სამსახურში წასვლას აყოვნებდა, თითქოს ვაჟასგან შემაკუთხებდა ელოდა, მაგრამ ვაჟა არ ითხოვდა მისგან ზედმეტ განმარტებას.

— წავიდი, — ბავშვები წინ გა-

ატარა თონამ და კარი გაიხსნა. კარის ხმამ ისე იმოქმედა ვაჟაზე, თითქოს ზარების ხმა შემოსმოდეს. გაირინდა, კედელს მიყვარდნო ბექაზე. არათერა არ ფიქრობდა. იგონა რომ ფიქრიც არ შეეძლო... იმ დღეს, დილის საათებშივე, ქუჩარე დაიხანა ვაჟას თერა. იქ არ იყო მისი სამსახური, არც ვინმესთან ერთად იყო თერა. ტროლეიბუსის გაჩერებაზე იდგა დაფიქრებული სახით. ვაჟას გაუყვარდა მისი დანახვა. მანქანა გააჩერა და დაელოდა. საით წავილდა. თერა ტროლეიბუსში ავიდა და ვაჟაც თავისი მანქანით უკან მიჰყავდა ტროლეიბუსს...

* * *
ქუჩარე მოულოდნელად გადაწყვიტა ბექამ, რომ თერასთან მიუსულიყო. ლალისგან იცოდა, სადაც უფროაბდა. შენობაშიც არ უნდა გასკირვებოდა მისი ოთახის მიგნება. მაგრამ შენობაში შესულმა მინც იკითხა თერას სამუშაო ოთახი.

— აი, ის, აქედან მესამე, მარცხენი.

აქამდე რომ რჩიხით მოდიოდა, ახლა წაუხიდა საქციელი, რა უნდოდა თერასთან, რატომ მოდიოდა. ვანა თერა ამდენი ხანი არ უნდა დავიწყებოდა? იქნებ ვეღარც ეცნო თერას, იქნებ...

თერას ოთახთან მისულმა ბექამ, შეესალა არ გადავიფიქროო და უმაღლე ჩალო კარები.

— შეიძლება? — თერა მარტო იყო, სხვა დროს თანამშრომლებით სავსე ოთახში და თავდახრილი გამალებით წერდა რაღაცას.

— მობრძანდი... ბექა... როგორა ხარ?

თერა ფეხზე წამოდგა, მაგრამ ბექა მისცნე არ წასულა. არ იცოდა შეხვედრისას უნდა ეკოცნა თუ არა და იქვე ერთ-ერთ მაგიდასთან სკამზე ჩამოკადა.

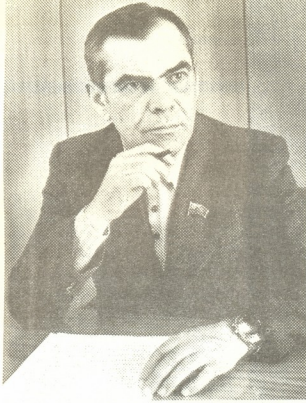
— რამდენი ხანია არ მინახიხარ, — ისევ ფეხზე იდგა გაღმიებული თერა.

— მომენტარე და მოვიდი!

თერას ყურადღება არ მიუტყევიდა ბექას სიტყვებისთვის, თავის სკამზე დაჯდა და ბექას მიუბრუნდა.

— რა არის ახალი?

— ახალი? ახალი არათერა, ისევ ისეა ყველაფერი... — კიდევ არაღაცის თქმა უნდოდა ბექას, მაგრამ ვეღარ მოიფიქრა და ძალაც აღარ დაუტუნებია თვისი თავისთვის. უცებ იგონა, რომ შეეძლომა დამუშავა, არ უნდა მოსულიყო თერასთან... მაგრამ ახლა ამანუ თერას დრო არ იყო, თუმცა აღარც თეო-

ოთარ ქინქლაძე

რეპაზ მუხარაძე

მცირედი შემორჩენენ მეგობრები ოთარ ქინქლაძის — ამ ქვეყნად სიყვარულისთვის, ერთგულებისთვის. ვატნისთვის მოსულ კაცს, ამ უცნაური ამის მიზეზს დიდხანს ვერ ჩაწვდის. ბოლოს მგონი მივაგენი სწორ პასუხს: ძნელი სამეგობრო კაცი იყო.

იას წურავნი იფიქრებს, თითქოს ორ სტრიქონში ორი ურთიერთგამომრიცხავი აზრი გამოემთქმეს. სულ სხვა რამ იგულისხმება აქ.

ოთარ ქინქლაძემ ისე იცხოვრა, თავისი პრინციპებისთვის არასოდეს უღალატა. ამ პრინციპთაგან უმთავრესი იყო: თავგადასავალი სამსახური მშობელი ქვეყნისა, ნებისმიერი მართლი საემის უმკველად აღსაულებლა ნებისმიერ, თუნდაც ყოველ და გაუფლის პირობებში, თავისი ამა თუ იმ ჩანაფიქრის ბოლომდე მიყვანა. სიტყვის გაუტეხელობა და პირმტკიცება, ხიფათისა და გასაკერის გულშეუფერვლად დახვედრა, ერთკურ ნორმათა უმტკიცესად დაცვა. მახლობელთა — სახელუღო. ნათესავთა, მეგობართა — ერთგულება.

არადა, მოგესხენებათ, ქართველს პრინციპების თანახმად მცხოვრები კაცი თეორიულად უფრო გრეყვარს — საუბარში, სადღგრძელოებში, წიგნებში, კინოფილმებში, სპექტაკლებში... ხოლო ცხოვრების ამნაირ წესს მიღვენებული მეგობრის გვერდით თავს მიინდამაინც ლაღად ვერ ვიგულებით ხოლმე. ზოგჯერ იმგვარი გიონობაც გვიჩნდება, რომ ნამეტანს გვიორულებენ ცხოვრებას ეს ადამიანები, ლამის ხელსაც ვვიღობან, ნორმალურ ყოფას გვიორვევებ. კი, როგორ არა, სხვათა დასახაზად, გამოსაჩინებლად პრინციპობა ყველა ვიყვარება, მაგრამ ცხოვრებისეულ სიტუაციოთა ცვლილებების ევლომაზე ის ჩვენი პრინციპები ხშირად ხელში შეზღუდვანება ხოლმე უმრავლესობას.

ოთარ ქინქლაძე მონოლითური პიროვნება იყო, უტეხი ნებისყოფის პატრონი, ამასთან — ენერჯის რეზერვუარი. სწორედ ამდაგვარი კაცთა წესია პრინციპთა დაურღვევლად ცხოვრება და სწორედ ამდაგვარი ადამიანები არიან ძნელი სამეგობრონი, ისევე, როგორც ოთარ ქინქლაძე იყო. არანაირი საქმეში თავის დაზოგვა არ იცოდა ოთარმა — ზედ უნდა გადაეცდომოდა, ვიდრე თავს არ დაადგამდა საქმეს. ეგ იყო, რომ სხეულებიანად მასვე მოითხოვდა და ის სხეები ვერ უძლებდნენ ყოველთვის. უფრო იოლი გზით სიარულს არჩევდნენ, უმტყუყუნებდნენ, მხარს გამოაცლიდნენ ლელოს გასატანად შემართულს მუღამ. აქ იჩნდა თავს არჩევდნენ, უმტყუყუნებდნენ ძნელად მთელდებოდა. ყოველ შემთხვევაში, ამის მერე ნაკლებ ხერხდებოდა მოუშლელი მეგობრობა. ამასთან, თავისი არსების, თავისი სულის ნაწილის ყოველთვის უხვად და უშურველად გამცემი ოთარი შეცუტებული რჩებოდა სხვათა სულიერი სიძუწუნისა და მეცონარების შეზღუდვარე, იყო ამ ამბავში მისი ცხოვრების ერთგვარი ტრაგეზია.

ოლონ ტრაგეზიის, გასაჭირის, ძნელბედობის დამჩნვევა არ უყვარდა. ზუმრობაში გაატარებდა ხოლმე ყოველივეს, თავისებური განუთერებელი იუმორით შენიობავდა, რომ გაიორმებდა და გამოაშუქებდა მის სხანე, ჩვეულებრივ სერიოზულად და მსაყრდადაც კი გამოიზიარალო.

მაშინაც ამნაირი იყო, ლამის ორმოცი წლის წინათ, ცხრასა ოროციდაამეტს, გაზუთ „სახალხო განათლების“ რედაქციაში რომ მოგვეკვლინა რედაქციის მოადგილედ. მე მასუხუბრებელი მიღივანი იყავი, ასე რომ, გვეურდა თუ არა, მჭირდა საქმიანი კონტაქტები უნდა გვექონოდა. და ვერც ერთმა ვერ შევინერხეთ, რა მალე იქცა ჩვენი ურთიერ-

ობა პირად სიახლოვედ. იმ ზომამდე, რომ ერთხელ ოჯახში ისიც ვთქვი — წუხელის ჩემს ახალ მმაცკატან ერთად მოვილიხინეთ-ოქათი. დახიელ ქინქლაძის შვილი ხომ არ არის ეგ შენი ახალი მეგობარო, — დაინტერესდა მამაჩემი და, რომ დავმუდასტურე, თვალები აწითო: დანთელ ქინქლაძეს სემინარიელები პატარა ილია ჭავჭავაძეს ევდახილითო, — მითხზა, — შენ არ იცი, რა კაცი არისო.

გამოხდა მცირე ხანი და ახლოს გავიციანი ოთარის დედ-მამა — დახვეწილი ინტელიგენტები, ნანატრი ადამიანები, ვერანაირი ეპოთეტი რომ ვერ გამოიხატება მათი დიდი შინაგანი კულტურა და მომხიბვლობა. ნათესაობაც თავისნაირი ჰყავდათ, ცხადია, ძველი დიდებულო ოჯახიშვილები, რომელთაგან დემეტრამეები და ქუთათელამეები დამამახსოვრდნენ განსაკუთრებით (ოთარის დედულეთი სადემეტრო იყო, ბაღდათის ახლოს).

მაშინ ახალი კითხვა აღმეძრა: რანაირად მოხვდა სიკამეტეში კომკავშირულ სამუშაოზე ასეთი ოქათის შვილი. ასეთ ვარემოცემამ აღრდალო, ოცდაათისა და ოცდაჩვიდმეტე: სასწაულით გადარჩინილი მოლენაქს ვავი? ამ კითხვის პასუხსაც გვიან მივაკვლიე: ოთარ ქინქლაძეს იმდენად გამოორჩეული გონება ჰქონდა, განათლება და ფართო თვალსაწიერი, იმდენად გამოკვეთილი პიროვნება იყო, არაფის არ სურდა მისი ხელიდან გაშვება, თუკი საქმეს უჭირდა სადმე, ოთარის ავანგუზდნენ სხვების უწინარეს.

რუსულ გაზეთებშიც („მოლოდოი სტალინიც“, „ხარია ვოსტოკა“) ასე მოხვდა — გაჭირვების ტლკვესად ეგულებოდათ და გაამყვამეს რედაქტორად. იქაც ხომ საქმე იყო საკეთებელი. ქართული საქმე, ანტიკართული განწყობილებათა ბუღე იყო

ოთარ ქინკლაძე
შვილებთან ერთად

ორივე რედაქცია, ვიდრე ოთარი გამოცეხადებოდნათ ღვთის რისხვასავით.

ქართული საქმის საკეთებლად არანაირ რისკს არ ერიდებოდა. ლეგენდასავით დადიოდა მთელ ქალაქში (რესპუბლიკაში) მისი გაბედულებებისა და შეუპოვრობის ამბავი. ავისმოსურნენი და მოშურნენი ნაციონალისტობას სწამებდნენ (ვისაც ახსოვს, რას ნიშნავდა იმ წლებში ეს უკეთ მიხვდება საქმის ვითარებას), მაგრამ ოთართან ბრძოლა ძნელი იყო — ერთობ დიდი ავტორიტეტი ჰქონდა მოპოვებულ ხალხშიც და მთავრობაშიც. მიუხედავად ამისა, კონფლიქტებიც ხშირად მოსდიოდა, ერთობ სერიოზული კონფლიქტები, რომელთაგან ერთ-ერთი იმით და მთავრდა, რომ თვითონვე დაწერა განცხადება და მინისტრის პოსტი მიტოვა.

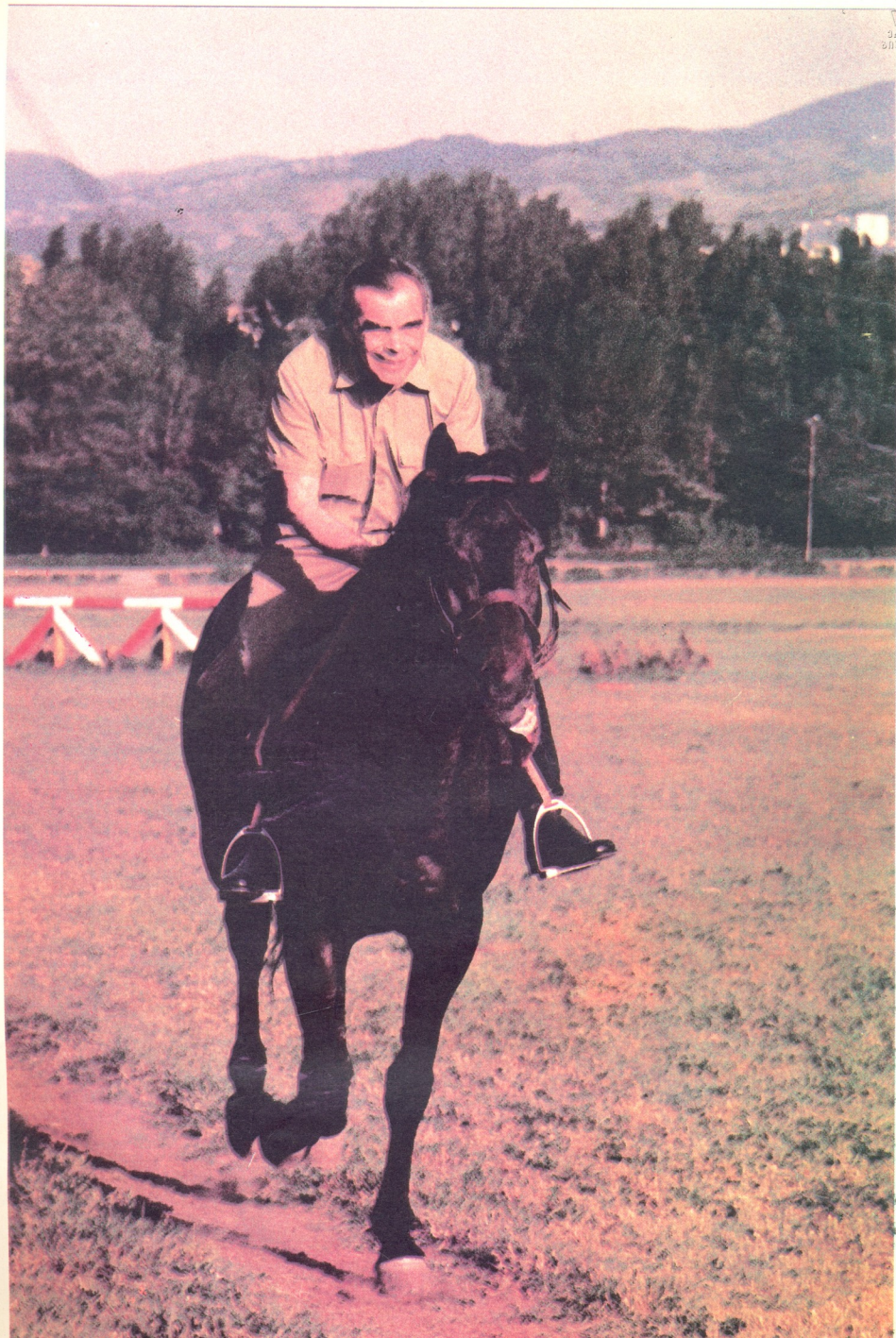
შემდგომში კვლავაც დანიშნეს მინისტრად (განათლების). ოღონდ ოთარი სადაც უნდა ყოფილიყო, — მინისტრი იქნებოდა თუ გაზეთის რედაქტორი, თეატრის დირექტორი თუ ინსტიტუტის პროფესორი. ანდა

სულაც უმუშევარი, — თავისთვის არასოდეს ღალატობდა: საქართველოს ღირსეული მოქალაქე იყო მუდამ, საქმეს გადამკვდარი ენთუზიასტი, გულმართალი მეგობარი, მოყვარული მეოჯახე და ნათესავი და. რაც მრავალთათვის შემაცებუნებელი აღმოჩნდებოდა ხოლმე, არაჩვეულებრივად სსსიამოვნო თანამესუფრე და ხშირად — თამადაც. მკვერ-მეტყველი იყო, ძალზე ენამოსწრებული, ისე რომ მისი წინამდგომობით წარმართულ სუფრას მეინახეთა მხიარულება არასოდეს მოაკლდებოდა. ოღონდ სუფრის დროულად მოლოკავც ეხერხებოდა და, რაგინდ თავაწყვეტილი ღვინო უნდა ყოფილიყო, იმ ღვინოს სილიოდად არასოდეს გადააქცევდა.

ასევე მრავალი სახტად რჩებოდნენ სპორტით მისი გატაცების შეუპოვობისას. თავგადაკლული გულშემატკეპარი ხომ იყო, თვითონაც უშვარდა ვარჯიში, უფრო სწორად, დილის ვარჯიში, გამამხნეველებს რომ უწოდებენ. სიჭაბუკეში ფეხბურთიც არაერთხელ გვითამაშია. ასაკში რომ შევიდა, ცხენოსნობის ყინი მიეძალა.

გვინებ ყოველ დილას იბოდრომზე ნახავდით ამხედრებულს. ეს გატაცება განათლების მინისტრად მისი მუშაობის ხანას დაემთხვა და დილა მითქმა-მოთქმის საბაბდაც იქცა — ჩვენებური ობივატელების შეგნებაში გვერდიგვერდ ვერასგზოთ ვერ მოთავსდა გაბუნძილი მინისტრისა და ცხენოსანი კაცის ხატება (ჩოგბურთი რომ ეთამაშა, სხვა საქმე იქნებოდა ალბათ).

ცოცხალთათვის სიცოცხლის გამწარება და მიცვალეხულთა გაიდევლება დიდად გვემარჯვება ქართველებს, ეს არაერთხელ თქმულა უკვეცხვიშობ. მეც არ გადავაჯარბო ოთარ ქინკლაძის პიროვნულ ღირსებათა ჩამოთვისსას. და მაინც ამ წერილს ოთარისთვის გამორჩეულად საყვარელი რომანის „დათ თუთაშვიას“ ონდავ სახეცვლილი ციტატით დავასრულებ: „მე ვიცი, რომ სრულქმნილი ადამიანი არ არსებობს. მკვარამ ის იმ კაცთაგანი იყო, რომელსაც სრულქმნილებსთან ყველაზე ახლოს არიან“.

მინილ ჯავახიშვილი

პატიმარი № 441053აზ

ბოლი ვიწრო ზოლად გადიოდა სარკმელში. სწევდნენ ყველაფერს: ჩაის, ბამბას, ჩალას. მოყვითალო რუხ კედლებზე მძიმედ გაგლეხილა ნესტი.

ათამდე სილუეტი ჩანს — სარკმელთან, ლოგინზე, კედელთან. ერთადერთ ტუმბოზე სათვალეებიანი ადამიანი ზის. ცენტრია, რამდენი შეკრული წარბი უსმენს, რამდენი დაღლილი გული... ცხრა. სული? აქ ერთია.

— „აღსდგა ვაჟკაცი. ახალგაზრ-

და, ცხრამეტ ზამთარ გამოვლილი და თქვა: არ მინდა ერი ჩემი იყოს შონა უშუალობის. იწყო ბრძოლა. ათასთავა მტერს შეუტია. დიდი გული ქონდა და დიდი რწმენა...“

მძიმე კარი უზმოდ იღება. კარებში უხეში კაცია უაზრო სახით.

— პატიმარი № დაკითხვაზე.

მარცხენა ხელით ისწორებს სათვალეს. დგება პატიმარი. უუ, რა მალალი ჩანს. გადის. არა, მიდის. რამდენი შეკრული წარბი აცილებს, რამდენი რწმენით აღსავსე გული მიყვება?! — ცხრა.

სული?! სული აქ ერთია და თან მიაქვს.

სუნჩქავენ მძიმედ.

ალისფერი ხელსახოცი ხელიდან ხელში გადადის

რა ლამაზი ფერია!

სარკმელს ჩიტის ფრთა გაკრავს. რა მოულოდნელია!

მაინც არაფერ იღიბება.

ბოლი ვიწრო ზოლად გადის სარკმელში.

ეკ, გადის ზომ ბოლი სარკმლის იქით.

სწევენ ყველაფერს: ჩაის, ბამბას, ჩალას.

სადაც... სადაც? არა, აი იქ. დიდი ცხოვერებაა.

ჩვენ მივალთ იქ!

როლის?

კარი უხმოდ იღება.

გაზეთში „კომუნისტი“ (1990 წ. 16 11) დაიბეჭდა ვოფილი პო-
ლიტპატრის ბ-ნ გივი კობახიძის მოვონებები. აქ ამოვიკითხე ასე-
თი სტროფები: „მეზობლად მყოფმა პატიმარმა სრულიად მოულოდნე-
ლი და გასაკვირი რამ მაცნობა: იმ კუთხეში ზის მწერალი მიხეილ
ჯავახიშვილი, რომელიც ახალგაზრდა პატიმრებს განუწყვეტლივ ესა-
უბრებაო... ხსენიდან არ ამომეშლება მიხეილის სახე, მისი 'ნათქვა-
ში სიტყვები და ნაქადაგებო'...”

ღმერთო ჩემო! ეს ამბავი ხომ 1946-47 წ.წ. ზამთარში გვიამბო
აღამიანმა, რომლის ვინაობა აღარ მახსოვს, — მე შევხვდი კაცსო
(სახელი არ უთქვამს), რომელსაც ათი წლის შემდეგაც (ე. ი. 1937-
47 წ.წ) ვერ დავიწყე შეხვედრა ბ-ნ მიხეილ ჯავახიშვილთან, ამ
უდიდესი ბუნების, სულერძელობის, მხნეობის და კაცთმოყვარეობის
განსახიერებასთან.

არ შეიძლებაღა ეს მონაყოლი უკეალოდ გამჭარაიყო. მინიატურა,
რომელიც ამ მონაყოლის დაფიქსირების ცდა იყო, მეგობრობისა და
თანამოაზრეების ხელიდან ხელში გადადიოდა... და სწორედ შამინ
დაასურათხატა იგი სამხატვრო აკადემიის პირველი კურსის სტუდენ-
ტმა ზურაბ ნიფარაძემ. მწერალი მას არ უნახავს და არც მისი ხე-
რათის ნახვის საშუალება ჰქონდა, მაგრამ მცნობათთვის მხგავსება
გასოცარი აღმოჩნდა.

ვფიქრობ, კარგი იქნება დღეს იცოდნენ, რომ შამინ, იმ ძნელბლო-
ბის ეამს ახალგაზრდები არ იყვნენ გულგრილნი და მოშიშრანი.

პატივისცემით **ლია მდივანი**

შემოდის პატიმარი. თვალებს
არიღებენ ლურჯ ლაქებს სახეზე.
მარცხენა ხელით სუსტად ისწო-
რებს სათვალეს...

ერთადერთ ტუმბოზე ჯდება ადა-
მიანი.

უკ, რა მაღალია. თვალები --
უძირო. ხმა? ხმა მტკიცე:

— რაზე შეეჩერდით, ყმაწვილე-
ბო?..

დილას უძილო ცხრა წყვილი
თვალი ხვდება.

მეათე? მეათე სულია!
დატოვა...

ძმათაშკველელი ომის მსხვერპლნი

საქართველოს შრავადღვის ჩემპიონი
კარატეში კოტე ბიბილაური შვილთან ერთად.

სპორტის ოსტატი კრივში ვახტანგ
ამირეჯიბი შვილებთან ერთად.

კინორეჟისორი, საერთაშორისო
კინოფესტივალის ლაურეატი გია რევიშვილი
შვილთან ერთად.

თითებით ეფერება გაყინულ მიწას.
უსასწლო მწუხარებაა ირმას მე-
გობრების სახეზე.
დღეს ექვსი მარტია.
ირმას უჩვეულო დაბადების დღე.

ცეკვით გააჩოქდება სიკვდილთან

მაშინ კი, ის საბედისწერო დღე,
ოცდარვა დეკემბერი იყო... ავადმო-
საგონარი, სისხლიანი დეკემბერი.

ირველივე კენის ცოდვა ტრიალბე-
და, იღვრებოდა ძმათა სისხლი,
იფერვლებოდა საქართველოს მომავალი.

ვერ დაუდგათ შინ გული ირმას და
დევიკოს. განსაცდელში ჩავარდნილი
ახლობლის გვერდში არჩიეს ყოფნა.
ბავშვიც თან ახლდათ. და აი, სწო-
რედ იქ, დამწვრობის ცენტრის მესამე
სართულზე, შიგ შენობაში, ბე-
დისწერამ უღობველი განაჩენი გა-
მოუტანა სიცოცხლისა და სივგარუ-
ლისთვის დაბადებულ ოცდახუთი
წლის ირმა დუნდუას.

მუხანათურად გასროლილმა ტყვი-
ამ მეუღლისა და შვილის თვალწინ
მოუსწრაფა სიცოცხლე. სულიმო-
ბრძავემა მხოლოდ თხუთთვიტიოდ
ნაბიჯის გარბენა შეძლო, შემდეგ
დატრიალდა და იქვე ჩაიკეცა.

რა იყო ეს, ცხადი თუ მოჩვენება!
დღემდე ბუნდოვანია. ნათელი კი
ერთია საუბედუროდ: ირმამ ძვირფა-
სი ადამიანების თვალწინ უახასაქე-
ლად თავისი სათაყვანებელი ცეკვით
გამბრძოლა სიკვდილთან.

ვაი, რომ ეს კედის სიმღერა იყო.

„რუსთავის“ მეთრე ლეზანდა

„თუ ასე ტურფა იყავი, რად ვერ
გამჩნევდი იაო! — უმღეროდა ქარ-
თული ჰანგის უფლისწული ჰამლეტ
გონაშვილი ამ სიმღერის შთაგონე-
ბის წყაროს, უცამაზეს ასულს —
ირმა დუნდუას, მსოფლიოს მრავალი
ქვეყნის უდიდესი საკონცერტო დარ-
ბანზები კი ადფრთოვანებით უქრავ-
დნენ ტაშს მათ დახვწილ საშემსრუ-
ლებლო ხელოვნებას.

„რუსთავს“ ორი დღიერი ჰყავდა:
ქართული სიმღერის რაინდი ჰამლეტ
გონაშვილი და ქართული ცეკვის
ქემშიარტი დედოფალი ირმა დუნ-
დუა, რომელიც თავისი სილამაზით,
ქცევითა და კლემამოსილებით ქარ-
თველ ქალთა იშვიათი საკრებულის
ნამდვილი დესპანი გახლდათ უცხო-
ეთში — ეს სიტყვები ანსამბლის
მხატვრულმა ხელმძღვანელმა ანზორ
ერქომაიშვილმა ირმასთან დამწვი-
რობებისას წარმოთქვა.

უჩუარლით, ხალხნო!

უჩუარლო დაბადების დღე

● ნელ-ნელა შემოდის გაზაფხული
გულდამძიმებულ საქართველოს ნა-
ზამთრალ მიწაზე.
გესლიანად სისინებს ცივი ქარი
და ადამიანის ისედაც გაყინულ
სულში დაუქითხავად ფათოქობს.
აქ, ამ შემადლებულ გორაკზეც,
ვერ იგრძნობთ გაზაფხულის სუნ-
თქვას.
ირველივე სიხუმე, სიცივე და სუს-
ხი ბატონობს.
მოთეთრო მორებით შვე კვადრა-

ტებად დაყოფილი ცოდვილი მიწა
გონებას გიმღერებს და გიწამლავს.
მოდიან ფრთებჩამოყრილნი, და-
მძიმებულნი, დაბეჩავებულნი...
მერე ეს შვი კვადრატი იებით,
ტიტებთა და მიხაკებით იფარება
და ცის ნამის ნაცვლად ცრემლით
ირწყვება.
ცრემლი აღჩიობს უღროოდ და-
ქვრივებულ ვაჟაკს.
დგანან შვე ძამებში ჩაფლული
მშობლები და უღროოდ დასცქერიან
სათაყვანებელი შვილის სამარკეს.
ირმას და მუხლებზე იჩოქებს და

„რუსთავი“ ახლა ფრთამოტივების კი არა. ფრთებმოტივები არწივს უფრო ჰგავს, რომელსაც ალბათ დიდი დრო დასჭირდება, რომ ისევ ლაღად იფრინოს.

უცხოეთში თურმე ირმას ხან ჯოკონდას ადარებდნენ, ხან „ბროლის თოჯინას“, ხანაც კოლხეთის ულამაზეს ასულს ეძახდნენ.

ყველას, ვისაც კი ერთხელ მინც თვალი მოუჯრავს ირმას ნატიფი ხელოვნებისთვის, დიდხანს გაყვება მისი ხატება დაუფიქვარ მოგონებად.

ანსამლ „რუსთავის“ სარეკლამო აფიშებზე აღბეჭდილი ირმა ღუნღუნს განუთქორებელი ღიმილი და სილამაზე კი ყოველთვის დაამშვენებს ქართული ხელოვნების მიღიარებას.

„რუსთავის“ პირველი ლეგენდა პამლეტ გონაშვილი იყო, ამიერიდან კი მეორე ლეგენდის ადგილი ირმას ხვდა წილად.

ამიტომ იქნებ არც იყოს ირმა სიკვდილი ულამაზე ბედისწერა?!

ზვარაკი მითანდი სიციხესზე

● ირმა ღუნღუნა და დევიკო ქუთათელაძემ ანსამლში გაიცნეს ერთმანეთი, გაიცნეს და შეიყვარეს. შეიყვარეს ნამდვილი. ჰუმანიტი, ამაღლებული სიყვარულით. მალე შეუღლდნენ კიდევ. ბევრი შენატროდა მათ ბედნიერებას, მაგრამ „ხანგრძლივ სოფელი, გაახარებს ვისმეს განა?!“

სიყრმის შვილს დევიკოს მამის სახელი ვიტალი დაარქვეს.

ირმა იშვიათი მგულღე და დედა გამოდგა. ოჯახს, შვილის აღზრდას

და სწავლას მშვენივრად ართმევდა თავს. არც ცეკვას ღილატობდა. მეუღლეს მუდამ გვერდში ედგა.

ახლა კი... მეორედ ემზადობდა დედობისთვის...

ვინ უნდა ზღოს თუნდაც მარტო ამ ორი უღროოდ შეწყვეტილი სიცოცხლის საზღაური? ეს კითხვა არ ასვენებს ირმას მეუღლეს, გაჟამებულ ვაცს, რომელიც გულსტკივილით ამბობს: იმ წუთში ირმას ჩამქრალ თვალებს რომ შევხედო, უყოყმანოდ მოვიკლავდი თავს, მაგრამ ატრებელი ბავშვი რომ დავინახე, იმან შემაჩერაო.

იმ საბედისწერო დღემდე ორი დღით ადრე ირმას უთქვამს მეუღლისათვის: ეს ბავშვი შენ უნდა გაზარდო, შენ ვაჟაკი ხარ და მინდა, რომ ეგვე შენნაირი ვაჟაკი გაიზარდოსო. მე სიკვდილისა არ მეშინიაო, ამასაც სწორად იტყობა თურმე. მისი ღვინობიყვარე გული, ეტყობა, უბედურებას წინასწარ გრძნობდა.

დევიკო უთუოდ შეუსრულებს საყვარელ მეუღლეს ანდერძად დანაბარებს, გაზრდის შვილს ნამდვილ ვაჟაკად და კაცურ კაცდაც, მაგრამ ვაი, რომ დედა მინც სხვა არის შვილისათვის.

ღღეს კი ჩაბნელებულია ირმასა და დევიკოს მყუდრო ბინა დოლიძის ქუჩაზე. სიცოცხლითა და ხალისით სასურვე ოჯახში ზეავიეთ ჩამოწოლილა სევდა. მამა-შვილი კი დევიკოს მამიდისთან არიან, იმ მამიდისთან, რომელმაც ადრე მასაც გაუწია დედობა.

ახლა ვიტალი მხოლოდ შვიდი წლისაა, გაივლის დრო, დრო რომელიც ყველაზე დიდი მკურნალია.

მაგრამ მინც ძნელად თუ ამოავსებდა შვილის გულში დედის დაკარგვით განწილი სიკარიელეს.

ვიტალი ვერ დაესწრო დედის დაბადების დღეს, იქნებ ეს ახლა არც იყო საჭირო, მაგრამ გულსატკეპნი უფრო ისაა, რომ ის მამინ სიცხიანი იწვია. არავის აკლებდნენ, ეფერებოდნენ, თავს ევლებოდნენ კიდევ, მაგრამ მისთვის მინც ყველაზე ძვირფასი იქნებოდა, დედის კალთაში ჩაიდო ხუჭუჭთიანი თავი, ან გულში ჩახუტებოდა და საყვარელ დედას, მაშინ ხომ ყველა ტკივილი უბოლგაუქრებოდა უფიქროდ და უწამლოდ?

ვინ იცის, როგორ ენატრება დედის ალერსი. მისი გაღიზება, მისი ხელით გავეთებული საცემელი, დედის ხელით დახურული სბანი, მის გვერდით სიარული...

შეჩერდით ხალხნო! ნუ ჩაიდენთ მეტ ცოდოს, ნუ აღმართავთ ხელს თქვენს ჭილაგზე, თქვენს მოდგმაზე, სისხლი სისხლთანაგანზე, ხორცი ხორცთანაგანზე...

ვიკმართ დაღვრილი სისხლი, ვიკმართ ანდენი უდანაშაულო მსხვერპლი, თორემ გვიანა იქნება თითზე კბენანი, ცოდვებით დამძიმებულებს აქაც გაავიჭირდება ცხოვრებაც და მარადიულ სასუფევდშიც...

იქნებ სწორედ ირმას ზვარაკად მიტანილი სიციხესზე გახდეს ის წმინდა მანდილი, რომელიც ამიერიდან დაასამარებს შურსა და მტრობას ერთმანეთს შორის; სამარადუნად შერაივებს და გაამთლიანებს ჩვენს ბედკარულ საქართველოს.

ნუნუ კუარკვიანი

ირმა ღუნღუნა, ცეკვა „ხინდი“.

შუა საუკუნეებში, იმ აღმანიანზე, რომელიც ცხოვრობდნენ სპირიტუალური ცხოვრებით. გაანდათ სამყაროს ზედიზე ღრმა უნარი და ამალეებული სიყვარულის ნამდვილი განცდა. სიყვარულისთვის მომღერლები — მიწვევნიერები, ადრევე ხანაშიც მრავალად იყვნენ და შემდეგშიც, მაგრამ გერმანულ ქვეყნებში სხვადასხვაგვარად ესმოდათ სიყვარული: შუასაუკუნეებში მოიტანა ქრისტიანული რელიგიის ახალი, განწმენდილი და ამალეებული გაგება, ეს ფაქტი კარგად ჩანს პარტენ ფონ აუეს ოსხულეზაში „საწყალი პაინრიჰი“. პარტენ ფონ აუე ცხოვრობდა იმ სპირიტუალური ცხოვრებით, რომელიც აღმოსავლურიდან მოიტანეს ჯერმანიის რაინდებმა. სწორედ ამ ეპოქაში ხდებოდა ძლიერი გარდატეხა მრავალ ევროპულ ქვეყანაში. გარდატეხა გამოიხატებოდა იმით რომ, სიყვარულის ვიწრო, ეგოისტური გაგებიდან უნდა ამალეებულად იყვნენ სიყვარულის უნარი, წინადაც გაგებამდე. ამ ამალეებული გერმანიის ჩასახვის ხედვად ჩვენ „საწყალი პაინრიჰში“, ხოლო მისი უმალესი განვითარება ვოლფრამ ფონ ესტენბახში თავის „პარციფალში“ დავიხიბთ.

გრეგორის პროკლავა ვოლფრამ უონ ესტენბახის „პარციფალში“

რეალური შტაინერი

* * *

ვარიის მკვიდრი — ვოლფრამ ფონ ესტენბახი (1170-1210), რაინდთა შთამომავალი, პატარა ქალაქ ტუნზბახში ცხოვრობდა. მართალია, მის შესახებ ბიოგრაფიული ცნებები ნაკლებად მოიპოვება, მაგრამ თავად „პარციფალი“ ავსებს ვოლფრამის ცხოვრების ზოგადურ პერიოდს. ცოდვებს არ გაანჩა არც მამული და არც ხევა რამ ქონება. იგი რაინდული პოეზიის თაყვანისმცემლის — ბერნად ტურინგენელის სახალისი სპირიტუარი იყო და სწორედ ამ სახალისი კარზე ჰქვს შექმნილი თავისი „პარციფალი“. მაგრამ სტუმართმოყვარე ტურინგენელის სახალისეო ვოლფრამი დიდხანს ვერ ჰერდებოდა, რადგან ვერ ეგუებოდა სახალისი პატრონის გულუხვობით გათამამებულ უმადურ საზოგადოებას.

ვოლფრამს მალევე წარმოადგინა მკონდა რაინდობაზე, მის წინაპრებ მისიანე. მას ხიბლავდა წამდელი არისტოკრატიული ქველბოხა, ბძოლდში — შერეუბრობა, გზირთხისათვის მარად შწად უოფანა, კამდებისაღმი კეთილშობილური დამოკიდებულება, სიუხვე, სილამაზის მგრძობა და პირველ უოკონისა ის „საქმეო სამეფო“, რომელსაც პაქმინი მიჰპაპს შინაგანი სრულყოფილი მისი მწვერბელის მიზნებზე. ვოლფრამი უყვალა ამ თვისებით მირონდებულ რაინდი იყო: მისი ვაგებობა, ცხოვრების სპირიტუალური უმადობა რელიგიური იდეალიზმთან.

მრავალი მაგიდის რაინდებსა და მეფე არტურის შესახებ საფარგელოში მრავალ თავგადასავალს ჰყვებოდნენ. მათზე ვაგრძელებული ლეგენდებს შორის ვოლფრამ ფონ ესტენბახი დანიტერხდა ბრადლიის მამიჭედი უფროსი რაინდი — პარციფალი. რომელითაცა დაკავშირებული იდუმალებით მოცული გრალის თქმულებები.

კრებიც დე ტრუამ ეს თემა ნაწილობრივ დამოუფალი რომანში „პერსეველი“ ანუ „თქმულება გრაფზე“ („Li Contes du Graal“, XII საუკუნის დასარული), რომელსაც მრავალი მიზნაქველი და გამგრძელებული გამოიხილდა როგორც საფარგელოში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ. ეს ლიტერატურული ციკლი გამდიდრდა ვოლფრამ ფონ ესტენბახის უდიდესი ქმნილებით, მონღუმენტური რომანით — „პარციფალი“ („Parzival“, დაახლოებით 1200-1210 წლები), ხევათა შორის, მისი შექმნის თარიღი ვითხოვა „ვეხსიბესტაონის“ დაწერის პერიოდს.

მიუხედავად იმისა, რომ ვოლფრამის რომანის სიუჟეტი ახლოს დგას კრებიც დე ტრუას „პარციველიანთან“, მისი ლიტერატურული წყაროების საკითხი, „ვეხსიბესტაონის“ ფახლების შესახებ, — გაურკვეველია, თავად ვოლფრამი ბრალს სდებს კრებიც დე ტრუას პოეტური თქმულების დამახინჯებაში და არაბრტევის ასხენებს უცნობი პოეტანსადელ პოეტს — კიოტს (Kyot) — ფრანს: გიო), რომლის ეპიური თქმულება, ვოლფრამის თქმით, არაბულ წყაროებს მიეკუთვნებოდა, ხილანაც მან ბეგერ რამ აიღო. კიოტის შესახებ ლიტერატურის ისტორიაში არავითარი ცნობები არ მოიპოვება. ისიც უნა იცინა, სინამდვილეში არსებობდა თუ არა ასეთი პოეტი. მაგრამ ენოკრატულ ლიტერატურაში მითითებულია, რომ შემოთხხენებულში „კიოტ“ ვოლფრამის მიერ რაინდობაში, არამედ ეს არის პირვინაღლილი პოეტი — რომელსაც „ხელთ უწყირი ესანელი ვარსკვლავთმრიცხველის ლეგენდატანისის წიგნი, — ვისგანაც ვოლფრამმა ცთომილითა ამოიხიბვა ისწავლა. კიოტის მერა რი მინარტეხთა ვარსკვლავთა საილდელო წინწახსაქვე, საილდეც უწყობხისთვის იხსენება გრალის მისტერიის საჯანო საკითხი“ (რედუღეო შეტანერო).

ვოლფრამის რომანში მნიშვნელოვანი ადგილი ჰქვს დათმობილი იდუმალებით მოცული გრაალსა და მის შვეულ რაინდთა კვობსს.

XII საუკუნის დასაწყისიდან გრაალის თემა მრავალი პოეტის უნარდღებას იყვარდა. კრებიც დე ტრუასთან გრაალი წარმოადგენს მსობათა (ქრისტიტეს სისხლით სავსე თასს).

რობერტ დე ბორნონანც (პოემა იოსებ არმათიელზე, დაახლოებით 1180-1190 წლები) — ეს საილდელო სტროფის ვოლფრამთან — ეს პატიმოსანი ძემა, რომელიც ქართული ზღაპრების ნატიკობის თვალთვით ასხებს და აბურბებს ყველას სურვილისამებრ; ანუგებს დამაინებს სულიერ ძალასა და დღერძელობას.

აქ საბოლოოდ მივიჩნიებო როგორედ სიტყვით შეფუთო გრაალის ქრისტიანულ მიმდინარეობას.

თუმცა იოსებ არმათიელი საბარბაში ნახსენებია მრავალგანის, გრაალთან დაკავშირებით ოთხთვილი სტუფი.

ბიბლიის ცნობილი კომენტატორი ვილბოუფ ფართოდ ვაგრძელებული ქრისტიანულ ლეგენდებზე დაწერდნობით გრაალის საილდელოების შესახებ ამბობს შემდეგს:

იოსებ არმათიელი შეიძლება იყო დავკავშირებული ეგვიპტელობით, თუმცა არც ორდენის წევრი უყოფილა და არც ასკეტურ წესის იცავდა; მიუხედავად იმისა, იგი უფრო რჩნდა იყო განდობილი ესეველთა საილდელოებით, ვიდრე თუნდაც სიმონ კვირინელი. იერუსალიმელი ესეველებზე მას დიდი ზეგავლენა ჰქონდა. მისი სახლი იყო ესეველთა ორდენის ბინა. სწორედ აქ შედგა სამღვდელთა კრისტიანულ თემათა მილდეწერების ცენტრი გახდა.

იოსებ არმათიელზე მრავალი ლეგენდა არსებობს. იგი ფიგურირებს აგრეთვე მონასტრის კატერის ეპიგონის ხილდეგში. ხელდა იოსებს არგუნა იმის ქრისტიტეს სხეულის ვარდუშობის ჰვირგნა და მისი დაფვლა თავის საგარეულად კლდეგში. ქრისტიანული ლეგენდა იმასაც მივყვიბობრბს, რომ იოსების ის თასის მფლობელი იყო, რომელიც თავს იმისთვის მრისხამებს აგრეთვე დარბო მისუფავებებს ლიქნო დაბალმეფინს. ამავე თასითა იოსებ არმათიელმა, რომელიც ჯერცმის წინ საღა და ფხიზელი ვონებით იდგა, შეეგროვა იმის ძრისტამე დაბრნილი მემორეოდან ბაღმეოდმრობი სისხლი. ამგვარად, იოსებ არმათიელს წილად ჰქვდა არა მარტო სხეული იესოსი, არამედ მისი სისხელიც. ამ თასს დიდი ისტორია ჰქვს

გაოგონდა. ზღვრდების თანახმად, იგი გაკეთდა მკირმდისი მკინხლის, რომელიც დიდიცხოვრის გვირგვინს მოსწვდა მისი ციდან ჩამოგდების და დაცემისა. წინისტიროლ დროში ერთი ტვირნიან მეორეში გადაიდო. კატერინა ემბროის იპიგანაციის მიხედვით, იგი ოდესღაც ნიშნა ზენიანა. შემდეგ უდიდეს ხელდასხმულს — მელქი-სელმს, რომლის ძაძარი მომავლი ექვანადულის ადგილს იყო. მეტყველება ამ თასი ოდესღაც ბზრბაშის ღვირი დაადიეცა. შეხას დედოფალმა იგი სომლომონს უხასოვრა, და ბოლოს, იერუსალიმის ტაძრის საგანძურთან ექვანუღუშში — ოსებს არამაითელს ხაზნი ადმოჩნდა. მაგრამ ამ წინასტორიანე უფრო მნიშვნელოვანია თასის შემდგომი ბედი. რომელსაც ქრისტიანული მითები გვიხატავენ, რადგან, იგი ხსენა აზფერია, თუ არა წმინდა ბრბალნი — შუბ სასუქნებაშის სიმბოლოა უპალო. ზე ანაღუნებარნი სიმბოლონი. ოსებს არამაითელი კი წმინდა გრბალის პირველი მკველია.

ნიკოლოზის სახარება გვაშენებს. თუ როგორ ჩაიხვეწის ოსებს არამაითელი უდიდებულება ეკის საყენი — ჭკარიცულის და მარხვის ეკის. მაგრამ იგი ცოცხლი დარჩა ქრისტის შეწევით — მავცობარა მას საკანში გრბალი მიტანა, — ბოლოს კი მთლად განაოთხულდა, როდესაც იერუსალიმი ვესპიანისა და ტრეტის ლეგიონებმა აიღეს. ამ ლეგიონებს აქვს ანა ისტორიული, არამედ სიმბოლოური მნიშვნელობა. მასში, როგორც ჩანს, იმპერიატორალმა მოხობრბოლი ოსების მიტოკოსიოული ხელდასხმის საფუძეობა, — „მისტიური სიკვდილი“ და „ადიდობა“.

სხვა ლეგენდები ოსებს არამაითელს გვიხატავენ როგორც ქრისტიანობის დამპყრობელების ევროპის დასავლეთში. ისტორიულად ცნობილ პიროვნებებს შორის, უკმალზე უფრო მეტად იგი გვევლინება გრბალის ლოზუნგის — „Ex occidente lux“ის („ნათელი დასავლეთიდან“), მატარებლად: ეს ლოზუნგი უპირისპირდება ძველს — „Ex oriente lux“ („ნათელი აღმოსავლეთიდან“). ახალი ლოზუნგი გვაშენებს, რომ ძველი აღმოსავლური სიზარძნის ჩაბრბომი, დასასვლეთში უნდა აღმინდოს უფრო ღრმად, ძრისტიანული შიშვცემების აბბალი ნათილი. თქმულებების მიხედვით, ოსებს არამაითელის სამოციქულო მოღვაწეობა იწყებს ინგლისით. ამას გვაუწყებს XII საუკუნის წიგნი — „ჟეილების სიძველინი“ (W. Malmesbury), სადაც ოსები არამაითელი იწოდება ფილიე მოციქულის საყვარელ მეგობრად. როგორც გრბალის ევოტირული მიზენარეობის ფუძემდებელი, ოსებს არამაითელი პირველად ჩნდება, რაც უკვე ზემოთ ადვინწით, ფრანგულ რომაში, რომელიც ლექსადაა დაწერილი, თარიღდება 1190-იანი წლებით და ეკუთვნის რობერტ დე ბორსს.

არა აქვს მნიშვნელობა იმას, თუ რამდენად საფუძვლიანია ოსებს არამაითელის სა-

მოციქულო მოღვაწეობის დაწეება ინგლისით. მნიშვნელოვანი ისაა, რომ მის სახელს უკავშირდება ბრბალის ძრისტიანული მიზენარეობა თავისი მისტიკიებითა და ხელდასხმის საფუძეობით. უკვე ითქვა, რომ ვიღვრამ ღონ ეშენბახის „სარციფალი“. რბალის მისილო მოციქულმა პატროსანი ქვის სახით, რომელიც ანგლოსებმა ძღუნად მოუტყვეს ადამიანებს. კოლდი წლის დედ ხუთშობაშის მის ბრწყინვალე თვისებებს ანახლწახს ზეციდან მოფრენილი მტრედი. მისი აწევა არ ძალუბს ცოცხვით დამძიებულ ადამიანს. მას ვერ შედევ წარბაზინი, რომელიც თავყანს სცემევ ცრუ ღმერთებს. წმინდა გრბალს ძალადობითაც ვერავენ ჩავიდებს ხელში. პოეტი მას უწოდებს „იედის ძღვენს“, „მიწიერი ნეტარების წყაროს“. ეს ძღვენი ინახება მონსდავთის ციხეკოშუში. მამაცი მეტაძრე რაინდები — ტამპლიერიები ემსახურებინან გრბალს მტყვის, რომლის მოვალეობაში შედის არა მარტო მონსდავთის დაცვა, არამედ იმ უბრალო ადამიანთა დამარებაც, ვისაც სჭირდება საღვარტყო მფვის მზარდაეჭრა და ზეპირუღობა. მწორედ ადამიანთა მიწიერი ციხეცობების მოხოცენილებებს უკავშირდება ეშენბახთან გრბალის ლეგენდა.

შუბი, რომლითაც ქრისტეს მიაუყენეს ქრისობა, ანგლოზებმა თასთან ერთად ზეცად ადამაღლეს. იმ დრომდე, ვიდრე არ გამოჩნდა ტრტურები, რომელსაც ადამიანს მონსდავთის წმიდა მთაზე ციხეცობებზე, სადაც, ამის შემდეგ ეს შუბი გრბალის თასით დიდნი ინახებოდა.

ენიდა გრბალის მახვურებისთვის შეგროვდა თორმეტი რაინდი. უკვე ვთქვი, რომ წმინდა გრბალს გააჩნია მავიერი ძალა, რომელიც რაინდებს იცავს სიკვდილისგან და მათთვის მარად ახალი სულიერი და ფიზიკური ძალის მომზებელია.

* * *

გრბალთან არის დაკავშირებული მეფე გავურტის ვაჟის, პარციფალის ამბავი, რომელიც მრბალმა ხალხური ზღაპრის თემატისკ ეტანება.

თვდაპირველად პარციფალი გვახატება უბერი ყრბად. რომელსაც დასცინიან გარშემო მოუფენი. რომანის ქობას წარმობადებს მისი საყვარი თავგადასავალი, სადაც პოეტი გვიხატავს ადამიანის სულიერი განვითარების ამბავს, რომელიც დგას ფიცილოტორიანდული ეთიკის პირობებსა და უმწაღლეს ადამიანურბას შორის. ეშენბახი პარციფალში თითქმის ადამის იერსახეს დებს; ყრბა პარციფალი ადამივით (ვიდრე იგი ხეცნობილად ნაყოფს ეწარებადა) — უსუცდებოდა. საწყაროს ცხოვრებას რომელიც დღვითისგან მონიშნავს ძღვენს. შემდგომ კი, მისი შედომებობა და განსკიდული ზნობა ხსავს გზა — ლმერთის ძმების ზნობა.

ერთხელ, ეწერება და ტევიდრში ხეტიალის შემდეგ, პარციფალი მიივდა უცნობს, უზარმაზარ ციხე-სიმაგრეს, იმ მრავალი იდუმალებით მოცული რამ ნახს, მაგრამ გურგენბანის შეგონებები კარვად ასობდა და არავითვის არაფერი უთქობავს.

მაღალ, დიდ დარბაზს მრავალნათობიანი ქალი ანთებდა. მარბარლოთი მოკირწყულად დარბაზში ენოი უძვარდაცხი, ცხოველმყოფელი ხე, სარციფალზე იწვა მეფე, რომელიც ძლიერი ტიკოვანობა მისწამდა. მშობდა, თორისან მერბახის ხელში ეჭრა შუბი, რომლის წამახულ ბოლოდან სისხლი წვეთებდა. დარბაზში ურვა და კეთილი ისმოდა. პარციფალი უკმაღვრეს ხედავდა, მაგრამ... სუნებდა.

დამთავრდა სატრაპეო საშობადინი. დარბაზში შემვიდნენ საზეობო ტანსაცმელში გამოწყობილი სცეჭაქლები. უკმაღლე ბოლოს ზღაპრული სიღამისი ქალწული შემვიდა. რომელსაც ფეშუშობი საყვარი მოვლევარე ნივთი მოქონდა. სუფრა ხსავს იყო; სურკნობისგან ჩნდებოდა სხვადასხვა, მრავალფეროვანი კერძები; საჭმარისი იყო რომელიც ღვინის დასახლებმა, იგი უკვე ბრტყეულად იყო ოქროს სასმისში. და მიავი: სასახელში მძიმე მწუხარება გამეფებულიყო. აქ დავიწყნობდი მექონისები და აღლუშები; არავინ მისიარელობდა. პარციფალი უკმაღვრეს ხედავდა, მაგრამ... სუნებდა. ფიჭობის და, დღითი კეთილხან, უკმაღვრესი გეტარას ნიშნავსო. დამი იგი გამოაღვიძა შემაძრწუნებელმა სიწმინდამ, განთავის ვასს კი, იდუმალებით მოცული კოშკი დაცარიელებულიყო. გაურჩინდნენ ბრყინოვლ ტანსაცმელში გამოწყობილი სცეჭაქლები, რაინდები და მასობრინი. ირტყავა უტანებელი სიწმუნე იდგა, და რიცა პარციფალი უკვე კოშკის ზღურბლს ვასცდა, მოსმას ხმა, ფიცხლად რომ მოყვევობდა კვალდაკვალ. „იდეა შუბე არ განვიათოს გზა სავალი, უგნურო! რატომ არ განახვევ ნაგევი და რკივთიე მასინქნელს ტანჯვის მისეში, ამით შენ უდიდისი სიკეთე დაქარაგვი!“

გვიან, ძალიან გვიან გაიყო პარციფალმა, რომ იმყოფებოდა გრბალის სასახლეში: რომ დაჭროდა რაინდი მეფე ანფორტასი უფოვდა. და რომ გამოჩინა უბრალო ადამიანური ინტერესი მწუხარე ანფორტასისძამდა, მკობა მისთვის უფებოცრებულ ქრბობის მიზეზი, მასინ, დაჭრილი ანფორტასი განაურყნებოდა და პარციფალი გადებოდა გრბალის მიზევი.

პარციფალი შეძრწუნდა. ამის შემდეგ ღრმა ურვამ მოიკცა მისი გული. დაადლო მეფე მტრუბის ბრწყინვალე სასახლე, სადაც მრბვალე მავლის რაინდებმა იგი ძმად მეგობრად მიიღეს და გაწაყვეცა. თავისი სიწმინდა დაკარბული განდის — გრბალის ძენისთავის შეწირვა. ხან აქ, ხან იქ ხედვდნენ მძიმეხულ სამოსში გამოწყობილი, მუდამ დამურაცხებელმა და მეტროპოპოს

რკო ნგრკვის? დარკო უენოს!

ცნობა: თბილისის მხატვრის სახ-
ლა, ყოფილი სასტუმრო „ინტურის-
ტი“, შენობა აგებულია თბილისში
დაბადებულ გამოჩენილ გერმანე-
ლი არქიტექტორის, აკადემიკოს ალ-
ბერტ ზალცმანის პროექტის მიხედ-
ვით (1833-1897 წ.). ა. ზალცმანი
თბილისში დიდი ავტორიტეტი სარ-
გებლობა, იყო აგრეთვე კათოლი-
კური ეკლესიის შენობის და დედა-
ქალაქის მრავალი საცხოვრებელი
სახლის ავტორი. სასტუმრო „ორა-
ანტი“ (შემდგენი „ინტურისტი“) ა-
შენებულია 1860 წლის ბოლოს,
არის მოჩვენებით იმის თაობაზე,
რომ აქ 1868-1895 წლებში განლა-
გებული იყო თბილისის სასამარ-
თლო პალატა და საოლქო სასამარ-
თლო.

100 წელზე მეტ ხანს იდგა ეს სახ-
ლო რუსთაველის პროსპექტზე და
ამშვენებდა მას. ახლა კი უსწრაფო
თვალეობით გამოიყურება მისი ცარი-
ელი ფაჩვები, მხოლოდ მუსხაივი
ქარი ბატონობს ნახანძრალზე. მძა-
თაველებია ომბა, ახალი ასწლეთუ-
ლის სახლურზე არქიტექტურის ეს
ძეგლი აქცია გაჭვარტლულ ნანგრე-
ვეებად.

ინფორმაცია: მხატვრის სახლი
ბელის განგებით ჯერ კიდევ 1988
წელს ამოჩანდა ნაციონალურ-გან-
მაჯობისუფლებელი მოძრაობის და
პოლიტიკური მტელეარების მძაფრ
ვიციტერში. ფაქტიურად, საქართვე-
ლოში მიმდინარე ყველა ეს პრო-
ცესი მკიდროდ გადაიწია მთავარო-
ბის სახლსა და მის მოპირდაპირე
მხარეს მდებარე კულტურის ცენტრს
— სახვითი ხელოვნების მუზეუმში
ძალაუფლებურად აღმოჩნდა ჩათრე-
ული პოლიტიკაში. მისი თანამშრომ-
ლები ჯერ კიდევ 1988 წლის ნოემ-
ბერში თანაუგრძნობდნენ მოშმში-
ლებს, იდგნენ მომიტინგეთა გვერ-
დით. შენობაში გაჩნდა სამედიცინო
პუნქტი და მთელი ორიო სხვა სამსა-
ხურები, თვანათი საქმიანობით ნა-
კლებად, დავაგრობებული ხელოვნე-
ბასთან, მხატვრის სახლი კარს უღედა
და სხვადასხვა პარტიებს, საკონფე-
რენციო დარბაზში ტარდებოდა შე-
ხვედრები, ყრილობები და სხვა ღო-
ნისძიებები.

**მხატვრის სახლის დირექტო-
რის — თემურ გოცამის კომენტარი:** ჩემი კაბინეტი გახდა სხვა-
დასხვა პარტიისა ლიდერების, მოავ-
რობისა და ინტელექტულების წარმო-
მადგენელთა თავშესაფრის ადგილი.
სწორედ აქ მიმდინარეობდა მოლა-
პარაკება 8 აპრილის დღეებში. მე ვიყა-
ნი მოწვეუ, საქართველოს მთავალმა
პრეზიდენტმა, როგორც თქვა ზარი-
ბლო შანსზე, გადაიჩინა ხალხი.
სწორედ ის იყო წინააღმდეგი იმისა,
რომ მომიტინგენი დაშლილიყვნენ.

მაგრამ მიუხედავად ამისა, მე მა-
ინც ამ გადაწყვეტილებაში მთლიან-
ნობას ვეძღვებ: რომ არ ყოფილიყო
9 აპრილი, არ იქნებოდა არც დამო-
უკიდებლობა და არც თავისუფლება.
მეორეს მხრივ, ხელოსუფლებაში
მოსულმა ხალხმა ვერ შეძლო იმ
უპირატესობის გამოყენება, რაც
ტრავიკული აპრილის დღეებმა მო-
გვიტანა. ეს იყო წელი, როცა ჩვენ
შევედით მთელი მსოფლიოს ყუ-
რადლების მოპყრობა ჩვენსკენ, ჩვენს
პრობლემაზე, როცა მთელი ცივი-
ლიზებული სამყარო საქართველო-
სადმი მეტად კეთილგანწყობილი
იყო.

უკვე არჩევნების შემდეგ აშკარა
გახდა, იმავე მსოფლიოს თვალში
ჩვენ დავჩირო იგივე პატარა იმპერი-
ად. ამის შესახებ პირველად სახა-
როვმა განაცხადა, თავიდან მეც მა-
ლოზიანებად ის, მაგრამ შემდეგ შე-
ვივინე, რომ იმან, რაც ხდება საქარ-
თვლოში, გადადგწია შორს, უკან,
და ეს მიუხედა მრავალ სახელმწი-
ფოსთან ურთიერთობის ჩაშლისა.

ახლად არჩეულმა მთავრობამ თი-
თქმის მაშინვე გამოუცხადა ომი
„სხვაგვარად მოზაროვნებს“, პარა-
დოქსულად ვიყრის, მაგრამ თითქმის
მთელს თანამედროვე კულტურა, მი-
სი საუკეთესო წარმომადგენლები
გამოაცხადეს „კრიმინალურ ინტე-
ლიგენციად“. ერთი მუქა უღელტუ-
რადიანებით ამტკიცებდნენ, რომ ყვე-
ლაფერი ძვირფასი ქართულ კულტუ-
რაში, სიციკლორი მორალისა და
ესოთეტის გადნობაშია. საშუაუნად
ის, ამ დღის ქვეშ აღმოჩნდნენ
მსოფლიოში ცნობილი პირივნებე-
ბი — ა. ბაქრაძე, ლ. ჯავახიშვილი,

ბ. ქავჭავაძე, ჯ. კახიძე, ლ. ისახაშ-
ვი, სტეფანა, თ. ჩხეიძე, კ. კახსაძე,
ო. მეღვინეთუხუცესი, ე. შენგელაია,
ლ. ლოღობერიძე, გ. შენგელაია, ი.
კვიციანი, ნ. ჯორჯაძე, თ. იოსელი-
ანი, რ. ჩხეიძე, ჯ. ხარკვიანი, ჯ. ამი-
რეჯიბი, გ. გუგუშვილი... შეიძლება
ამ სიის გაგრძელება. გაფიქრებაც
კი შეეზარავია. კიდევ უფრო შეშმა-
რავია ის, რომ არსებობდა „ხალხის
მტრების“. ამ „არასამიედო“ ადა-
მობათა სხვა ოფიციალური სიებიც
ამგვარად. ერთი წლის განმავლობა-
ში ყველაფერი ძვირფასი ნაციონა-
ლური კულტურაში გამოცხადებული
იყო ანტიანაციონალურად და მტრუ-
ლად.

ინფორმაცია: მხატვრის სახლის
წელი. წინასწარგანზარული მკვლე-
ლობა. მისი ტრაგედია დაიწყო 1991
წლის აპრილში. უკვე მთელი წამო-
ვიდა კავტურად ოპოზიციური მი-
ტინგები, ტალა, რომელიც მიწვე-
და მთავრობის სახისსაკენ. ოპოზი-
ციონერებთან ერთად არასასურველ-
თა რგმა აღმოჩნდა კულტურული
ცენტრი და იგი ჩანდის ზედაპირ-
დადგა. ახლა აქ უკვე მთელი დღე-
ღამის განმავლობაში მორიგებდნენ
ნამალდევის პოლიციის თანამშრომ-
ლები. ვითომდა განმუფლობათა და-
ცივისთვის, თუმცა შეიძლება ეს
ასეც იყო. იმ დღეებში ისინი მეთეს
და უფხვანდ შენობას „გასაღების
ქვეშ“ გვაპარებდნენ.

ხანძარი დაიწყო 16 ივლისს ათ
სათასს და 15 წუთზე, საიდანაც
სახლის სახურავის დიდი ნაწილი კე-
ცხიველის ქუჩისა და რუსთაველის
პროსპექტის მხრიდან, ცეცხლში გა-
ხვია. როგორც გამოირკვა, ხანძარი
სხვენში გაჩნდა.

მეხანძრეები მხოლოდ ორმოცი
წუთის შემდეგ გამოჩნდნენ. პირდა-
პირი კიბეებზე მიჩქვდნენ წყლის ნა-
კალი, მესამე საოროულიან ცვირად
დაიწვირა ფიცრები. სამაგიეროდ,
ცენტრალურ მუსისკულში დაუფულ-
ნენ თითონ მხატვრები. მეზობელ
შენობაში მომუშავენი, უბრალოდ
გამვლელები, ყველაფრის მიუხედა-
ვად, ამ ადამიანებმა შეაღწიეს საგა-
მოფენო დარბაზებში, დაიწყო სუ-
რათების, გობელენების, ქანდაკე-
ბის ევაკუაცია. სახვითი ხელოვნების
ნაწარმოების ხანძრიდან დახსნაში
მონაწილეობას იღებდა ყველა. ვინც
კი იმ მომენტში მთავრობის სახლის
წინ მთვდებო იმყოფებოდნენ, ხალხი
ციცხლად ჰკავებდა ვაება. არც ერთი
სურათი არ დაღუპულა. ყველა სუ-
რათი დადარჩა და საიმედო ადვილ-
ზეა დაბინავებული.

თემურ გოცამის კომენტარი:
ჩემი აზრით, ამ უკანასკნელი სამი

წლის მანძილზე ბოლოსდაბოლოს იმ დღეს ვიყავით ყველა ერთად. ხელოვნების გადასარჩენად — ეს იყო ის წუთები, როცა აღამიანს ესმის, რომ ღირს ცხოვრება, რომ დავაბადრო, როცა „ქვევნი კი არ უნდა გავფანტო. უნდა შევავაგოთ“.

... შემდეგ დაიწყო გამოძიება. ხანძრის გაჩენისას, შესაძრ სართულზე, ჩვენს თანამშრომლებს შეუწინავეთ სანეს უახლოესი, მილიციელის ფორმაში, გაუფანტარია. რას აკეთებდნენ ისინი სხვენში, სადაც მხოლოდ კომენტატორია, მათი სიტყვით. ისინი თუმცე ბუფეტის ექებდნენ. შემდეგში გაირკვა და მხატვრის სახლის თანამშრომლებმა ამოიცნეს, რომ ისინი მთავრობის სახლის დაცველან იყვნენ. მაგრამ პროკურატურამ ეს განცხადება უარყო, როგორც ანსურდული. და მანაც ფაქტი რჩება ფაქტად: მათი წავსლისთანავე, სულ რამდენ რამდენიმე წუთის შემდეგ დაიწყო ხანძარი. გამოძიების პროცესში დადგინდა, რომ ალდა რამდენიმე ადგილას დაყრილი სპეციული რეგენტი.

თუ მხედველობაში მივიღებთ, შემდეგში როგორ განვითარდა მოვლენები მხატვრის სახლის ირგვლივ, მე შემძლია ერთმნიშვნელოვნად განცხადებო: ხანძარი იმითი ხელით დანიშნო, ვისაც შენობა ხელს უშლიდა, ვინც მასში სტრატეგიულ უმეტეს ხედვავა.

ინფორმაცია: სექტემბერ-ოქტომბერმა დადასტურა ეს შიში. პრიზიდენტის მოწოდებამ სალამქერი და საკუთარი ხალხისგანვე დასაცავად დასარულა შეურაცხყოფილი სურათი.

ხელოვნების ტაძარში, მის დარბაზებში, შესასვლელებში ჭრეოა ხალხი დაბინადრა. ემინათ, ჭამდნენ, საღებო მოხედვლიათ. ყოველ შემთხვევისათვის, დატეხეს და დაამსხრავის რაც მოახერხეს, უხეში ჭუსლი თავის ჭაზზე თელავდა იმასაც, რაც დაღვწესა გადაუჩრა, მრუდე გზით გარტო გაიტანეს ყველაფერი, საღებავებიდან და ჩარჩოებიდან დაწყებული ტელეფონების აპარატებით, ვიდეოაპარატურით, ტელევიზორებით დამთავრებული. ექსპონატები კი გახილეს.

ღირებულება და მისი თანამშრომლები თავში ხელს იცემდნენ, ყველა ინსტანცია თხოვნილ შემორჩინეს, როგორც შეეჩერებინათ ვანდალები, მაგრამ დაზარება არსიდან არ ჩანდა. ნებაყოფლობით ფორმირება იესებოდა ახალწვეულებით. საყმი იარაღი მუქარადავ მიიღოდა. მუხათა ტაძრის ბინადრე უკვე აშკარად პუტჩისტებს უწოდებდნენ.

თემურ გოცაძის კომენტარი: და მთავრ მუშაობას ვაგრძელებდით. მოგაწყვეთ რამდენიმე მოძრავე გამოფენა „მზიურში“ — მისკოვის კულტურულ ცენტრში, საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში — გორში, ფოთში, ზესტაფონში, თერჯოლაში, ტყაბულში, სამარტრედაში. იმ დროისათვის მოლაშქრეებმა ნაწილობრივ დატოვეს თბილისი, ბანა შეიცვალეს, ჩვენ კი საშობაო პიანისების მზადება დაეწყოთ. ექსპოზიციისათვის 200-მდე ნამუშევარს მოგუყარეთ თავი, მაგრამ მადლობაღმერთს, ვერ მოვასწარიო მისი გამოფენა. 20 დეკემბერს დაღვდა დარბაზები.

23 დეკემბერს კი, მხატვრის სახლი, როგორც ასეთი, აღარ არსებობდა.

ინფორმაცია: დაზარალდა სურათების გალერეაც. ტყვეებით დასტრეფილი, წყლით დაფარული, ჩამოგრებული ჭერი — სასწაულად გადაარა დაწვრივას.

1988-89 წლებში გალერიის რემონტზე, შოასანი ქალების შომშილობამდე, 700 ათასი მანეთი დაიხარჯა. 1991 წლის ზაფხულის ხანძრის შემდეგ მხატვრის სახლის აღდგენითი სამუშაოებიც საქმიად მსხვილ თანხას ითვალისწინებდა.

დღეს მხატვრის სახლა და გალერიის თანამშრომლები ჭუჭმა იაიან. საბედნიეროდ მოასწრეს ყველაფრის — სურათებისა თუ ხელოვნების სხვა ნიმუშთა გაჯანს საქართველოს სახალხო მეთურნობის მიღწევათა გამოფენაზე.

თემურ გოცაძის კომენტარი: თავის დროზე საქართველოს მხატვართა კავშირი და სასოგადოება სვამდა საკითხს, რომ მხატვრის სახლი (ცენტრალური უნივერსიტეტი შენობაში) მოეთავსებინათ (იგი ხან სრულიად შეუფერებელია სავაჭრო ცენტრისათვის). მე სინაზოლით შევიტყვე; რომ დროებითი მთავრობა იზიარებს ამ აზრს და მზადა ჩვენი აღზრდილი სურვილის გათვალისწინებით ვადავციყვანს აღნიშნულ შენობაში. ამგვარად, ყველა 35 ათასი ექსპონატი, გამოფენილი სურათების ჩათვლით, თავისუფლად მოთავსებდა ახალ დარბაზებში. აქ მომავალში თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმის გარდა იმუშავენს მხატვართა კავშირი, მხატვართა ფონდი, საერსტავრაციო ცენტრი, შემოქმედებითი სტუდიები და სხვა ორგანიზაციები, ასე თუ ისე დაკავშირებული მხატვრულ შემოქმედებასთან.

P. S. ისტორია — ფაქტების მიუკერძოებელი შემნახველი — არა ერთხელ იყო მოწმე იმისა, რომ ნე-

ბისმეირი რეგოლუცია (გავიხსენით ჭრი კიდევ საფარხაველი) იწყებოდა მშვენიერების სიძულვილით, სულიერ განძეულობათა განადგურებითა და ხელოვნარი ხალხის ზიზღით. ოქტომბრის გადატრიალების პირველ წლებში, როცა დაიწყო საეკლესიო განძეულობათა ლენინური ამოღება, განსაკუთრებული ზემოთ იბილწებოდა და ინგრეოდა ტაძრები, იღუპებოდა და იწყებოდა უზიკალური ნაწარმოებები. დამბინჯებელი იყო არა მარტო ცნობიერება, გამომუშავდა უსაზღვროების რეველუცია.

შეუღლიათ თუ არა დღეს, ახალი ერის ზღუდრებზე მდგომ აღამიანებს, წყვიდნენ იმ საშინელი გზით? რამ უბიძგა მათ საბედისწერი შეცდომის გამოტრეხებაზე — ბოროტმა აზრმა თუ სულიერიმა უმეტრებამ? ასრეობის ზღვარი, რომლის იქეთ სიკეთე ბოროტებად იქცევა. დამბინჯობა — არადადამბინჯობა.

ზღვარი გადალახული იქნა მაშინ, როცა ცეცხლმა შთანთქა ილიი კონომასობის სახლი, როცა ბოროტმზრხაველებმა გაბედეს ერის სულიერი მამის სახელთან დაკავშირებულ ეროვნულ სიმღერებზე ხელის აღმართვა, როცა დაღვადნენ შემოქმედების, კულტურის და იღუპებოდა ხელოვნების ნიმუშები.

ნაზი, გამხდარი ხელოვნებამცოდენ მხატვრის სასლიდან მოგვიყავა... ის შეუფოთებული ადევნებდა თვალს იმ შემოგდამის დღეში ახალგაზრდა მსახერს, ვერ გავგო, სად ჩაისახა სიძულვილი, რამომორავებდით მათ, და მანაც იმდენმა სუსტი სხეი მოაზრწყინა მამულა, როცა ანგრულ. ჭუჭყიან. შარდის სუნით დატენილად დარბაზში. მას მიუახლოვდა ყმაწვილი და რაღაც ჰკითხა მხატვარზე, ვისი სურათიც მარტოდმარტო. საცოდოდა ქანაობდა კედელზე, შემდგა აქეთკენ კიდევ სამი ახალგაზრდა წამოვიდა. „ე. ი. ჭკრი კიდევ ყველაფერი არ არის დაკარგული“. გაიფიქრა გოგონამ. შეიძლება იმ მომენტში მოხდა ბოლისდაბოლოს ამ ახალგაზრდებში „თოფიანი კაცი“ მოძველებული კომპლექსის დაძლევა.

ძალიან მინდა ვიწრწუნო — თვალეების ახელის დროა, წვიდა ნგრევის დრო. ახლა შენების დროა, საღად შევხედოთ, რაც ჩვენ გარშემო ხდება. მაგრამ როგორც მძიმე ავადყოფობის შემდეგ, აუჩქარებლად ვიფიქროთ, გაავრბულად და თანდათან. სხვაგვარად დაბრმავდა შეიძლება.

გოლოვინი

(დასასრული)

ნახე ხმის ვაცემას აბირებდა.

— სად მუშაობ?

— ინსტიტუტში, კათედრაზე...

დღემილი ჩამოვიარა და ისევ თონანდამ დაარღვია იგი, რადგანაც გრძნობდა, ახლა დღემილი არ შეიძლებოდა.

— თქვი რამე!

— არა უნდა ვთქვა... სათქმელი არაფერი არ მაქვს. ცოტახანი ვიქნები და წაალა. გაცნებ ალბათ.

— არა, არ მაცნებ.

ბუქას მწარედ გავცინა, რადგან მოეჩვენა, რომ თუნას ბლომ სიტყვები ისეთი ტონით იყო ნათქვამი, თითქოს კარგი იქნებოდა, ეთქვათ.

* *

ბავშვები ვაჟამ მოიყვანა საბავშვო ბაღიდან. თონას სახლში არ დახვედრა. კედლის საათს შეხედა ვაჟამ, თონას ამ დროს იშვიათად მოდიოდა სამსახურიდან, მაგრამ ვაჟას რატომღაც ეგონა, რომ აგვიანებდა. ერთი სული ჰქონდა, როდის ნახავდა თონას, მოუხვეწრად დადიოდა ოთახიდან ოთახში, არ იცოდა, რა ეკეთებინა, როგორ გაეყვანა დრო.

უძველესი თონასი ზარი გაისმა. ვაჟა მოუთვინელდა ვცა ყურმილს.

— თონას მინდობდა, — ქალის ხმა იყო.

— თონას?... თონას არ არის სახლში. რა გადავცემ?

— არაფერი... მთავარ დაგირეკათო. როცა დაბრუნდეს, ვადმომირეკოს.

— კარგი, ბატონო, აქელივლებად გადავცემ. სხვა ხომ არაფერი გნებავდა?

— სხვა?... არაფერი. თქვენ ვინ ბრძანდებით?

— თონას მეზობელი...

უკაცრავად! — მთავარ ყურმილი დაკიდა და ვაჟას გულს დასწყდა რაოცაბურ. ერთხანს ხელში ვეირო აზუსტუნებული ყურმილი, შემდეგ ფრთხილად დადო და კედლის საათს გახედა. თონას აგვიანებდა მოსვლას, თონას...

— მამა, მამა... — ტყარცალთი შემოვხვივინებ ბავშვები ვაჟას, — დღეს ბაღში ახალი ლექსი გვასწავლეს.

ვაჟა გამოცხვინდა, წამით ყველაფერი გადააოცნდა, ახლა მხოლოდ თავისი გოგონები ახსოვდა, თავისი შვილები.

— აბა, მომიყვით!

— ჯერ არ გვისწავლია, — ეს უმცროსი იყო, სამი წლისა.

— აბა, როდის ისწავლი?

— ხვალ, — ისევ უმცროსი აქტიურობდა.

— ხვალ არა, აი... ზევ, უკვე გვეცოლინება, — დააზუსტა უფროსმა. ჯერ ხუთი წელიც რომ არ შესრულდებოდა.

— გინდათ ვითამაშოთ?

— ვითამაშოთ, ვითამაშოთ.

— რა ვითამაშოთ?

— სახლობანა.

— კარგი, ვითამაშოთ სახლობანა, თონას სახლში შემოსვლისას ისე იყო ვაჟა ბავშვებთან თამაშით გართული, რომ მისთვის ყურადღებაც არ მიუქცევია, მხოლოდ თონას რომ თავზე დაადა და ომილით ჰკითხა — ეს რა დღეში ხართ, მამინ ამოხვდა ვაჟამ და ოდნავი წაღერებით მიუღო:

— მაიკომ დაგირეკა, თონას რატომ აგვიანებს სამსახურიდან დაბრუნებასო, რომ დაბრუნდეს აუცილებლად დამირეკოსო. მე უფროსი თონას მეზობელი ვართო, კიდევ მინდობდა მეთქვა, — სისამიერო ხმა გაქვსთქო, მაგრამ ყურმილი დამიკიდაო.

— მამ.

— ვინ არის მაიკო, თონას ძვირფასო?

— თანამშრომელია.

— ა, მკითხავთან რომ დადხაბირო ერთად?

თონას ვაჟასთვის ყურადღება აღარ მიუქცევია. ვაჟას კი აღარ უნდობდა ბავშვებთან თამაში. ის უკვე სავარაუდოდ იჯდა და თონასზე ფიქრობდა. თონას კი, რაც ტელეფონზე საუბარს მორჩა, ოთახში აღარ შემოსულა. ცოტა ხანს სამზარეულოში იფუტსულა. ვაჟას ეგონა, რომ ისევ ქსოვას დაიწყებდა, მაგრამ თონას საბაზანოში შევიდა, — სარეცხი გამოიქნა. ძალიან უნდობდა ვაჟას, ცოლთან რაღაც საუბარი წამოეყუო, მაგრამ სისაუბრო თემა ვერაფერი მოეძებნა. ანც ის უნდობდა, რომ პირდაპირ მიეხატა მთავარი. ეგონა, თონას წუთი-წუთზე თვითონ იტყუარდა ყველაფერს, მაგრამ თონას საერთოდ აღარ ენახებოდა. გული წყვდიობდა ვაჟას. გული წყვდიობდა და აღარც თვითონ იღებდა ხმას. მერე ადგა, უჩუმრად გავიდა საძინებელ ოთახში, წყნარად გაიხადა და დაწვა.

ახლა თონას ყველაზე მეტად უჭირდა. უმწეო, გამოუვალ მდგომარეობაში იყო. თუმცა იმდენს პატარა ნაბიჯსაც ვაჟა მუშავებდა სადღაც... ხვალისდელი დღეც და ყველაფერი გაირკვეოდა, მაშინ უფრო ადვილი იქნებოდა... თვით კირის დღეც; არაფერია, მის მოკვდილიან შედარებით. ხვალისდ უკვე ცოლი-

ნებოდა, რა უნდა ეკეთებინა. იქნებ... ყველაზე ძნელი მოლოდინსა და უიმედობას შორის ყოფილა. რა უნდა აეკეთ ამ დროს ვაჟამ? აი, თონამ ქსოვა წამოიწყა, ქსოვდა და ქსოვით ჰკლავდა დროს.

ვაჟას ჩაეძინა, თონას დაწვლა არ გაუგია. თუმცა მერე მთელი დღემ ბავშვებს ვაჟა, ვერა და ვერ ისვენებდა. მხოლოდ გამთენიისას წაირთვა ძილმა თავი. მერე უფროსად გავლევია. თონას უკვე ლოგინზე იყო წამოხდარი და დგებოდა. ბავშვებს ჯერ ისევ ტყავილი ძილით ეძინათ.

— სად მიხვალ? — ვაჟამ ბალიში მაღლა ასწია.

— სამსახურში! — არც შეუხედავს თონას ჰქრისთვის. აშკარად ეტყობოდა. ლოგინიდან ადგომა ეზარებოდა. ფეხები ლოგინში რჩებოდა.

— მამ, — ვაჟას ვაჯცინა.

— რა გეცინება? — თონამ ისეთი სევდიანი თვალებით შეხედა ქმარს, რომ ვაჟას უცებ გუთნიწინდელი თონას დაუდგა თვალთან.

„ეს რა ქსოვა წამოიწყე დღედაბრებიო“.

„ფიქრისას უნდა ყოფილა და დრო მაღე გავა“.

„შენს მოქსოვლის ვინ ჩაიკვამს! — ცოლის გაბარუნება სცადა.

„შენთვის და ბავშვები ის თვის ვქსოვ. ვიხუც ფიქრობ, იმისთვის უნდა ქსოვო და მეც შენთვის და ბავშვებისთვის ვქსოვ. როცა მოქსოვო, მახსენდება რომ ჩემს მოქსოვლის არავინ ჩაიკვამს და ვარდევ, მერე ისევ თავიდან ვქსოვ. იქნებ...“

და სათქმელი აღარ დამთავრა.

ისეთი ლამაზი იყო იმ წუთში თონას, რომ ვაჟამ იგრანო, ხმას თუ ამოიღებდა. შეიძლებოდა ცრემლები მოსსაღებოდა და დღემილი არჩია, თუმცა დღემილითაც უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდა მაშინ და ახლა ხელით წაიწია თონასკენ, თონაც იმწყევა და ქმარს მინდობილად ჩამკრა.

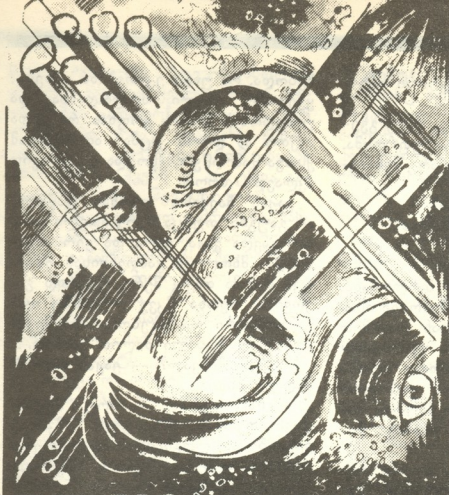
ვაჟამ მეტი ვეღარ შესძლო, ოდნავ განითავის უნდა თავი:

— შენი ახალივების პასუხები, ვეგერ, ჩემს შარვლის ჯიბეშია, ნუ გეჩინია, კიბი არა გაქვს და ნულარც იმ შენს მაიას შეაფუჭებ საავადმყოფოში წამოსაყლოად.

— ვაჟა... — თონას უფრო მკიდროდ მიერვა ქმარს, უნდობდა ეკითხა, შენ საიდან გაქვს ჩემი ახალივების პასუხები, ახლა საიდან იცოდა, მე რომ გამოკვლევემ ვიტარებდით, მაგრამ ტირილი აუვარდა და ხმა ვეღარ გაიღო.

— რატომ არ მეუბნებობი?

— არ მინდობდა, შენც გენებრეულა...

ცხურსენა

მოდოს ჰაქსლი

ჩვენი თავისებური შეხედულება თუ მართებულია და ადამიანის ბუნებას მთელი ისტორიის მანძილზე არსებითი ცვლილება არ განუცდია. მაშინ უნდა ვივარაუდოთ, რომ თანამედროვე საზოგადოებაში ცრურწმენა ისევე ძლიერად არის გაბატონებული, როგორც ძველად, ცრურწმენა და მისი შეხატვისი უოველგვარი მოქმედება განსაზღვრული სულიერი განწყობლების გამოხატულებაა და ჩავიხსენოთ განწყობილება არსებობს, არსებობს შესაბამისი რწმენაც და მოქმედებაც. ჩვენი საუბრის ჩვევად იქცა შეხედულება, რომ მდგად განათლებული ვართ, მაგრამ თუ ჩამ მისცა დანახაში ამ შეხედულების გაბატონებას, ამის გავება. ცოცხალი არ იყოს, იგივეა. ერთი რამ გვაძვლებს საზოგადოებას. ოდნავ მაინც რომ ჩავწვდეთ ამ ერთხმად ატაცებულ აზრის გავრცელების საწყის პირობებს; ეს არის განათლების სფეროში უკვე პროგრესულად მიჩნეული ფაქტი. რომლის მიხედვით ჩვენს ეპოქაში გავრცელებული ფიტარისტული და მაგიური ცრურწმენა კარგა ხანია ადარა დაეკუმბრებოდა რელიგიოზიზმთან და რომელშიც, ასე ვთქვათ, თავისუფლება და არსებობის დამოუკიდებლობა მოიპოვა. ედვინამ ეს რელიგიური მიდრეკილებანი თავის-

თვის გამოიყენა და ისინი თავისი მაღალი მიზნების სახელობაში ჩაყენა. როგორც კი, საზღვდლოება მიიწვია, რომ ქალთა და კაცთა უზარაულებოებას აქვს მიდრეკილება, ადამიანის სიცოცხლისუნარიანობა და ძალა მიაქვრის არასულდვიერ საგნებს, გადაწვდლოდა ექმანყოფილების ხაღბის ამგვარი მოთხოვნილებანი და აღუტრია ისინი შეხატვისი საგნებით. რომლებიც არასულიერი, განსაზღვრული სახისა იყო. როგორცაა რელიგიები, ხატები და სხვა მისთანანი, ჩათა ეკთმეოვანის მიემელთათვის კარგხეობინა, რომ არსებობდა მათ მოძღვრებაზე უფრო შინაარსიანი. უფრო დახვეწილი მოძღვრებაც კათოლიკური რელიგიის ცრურწმენების დღეობის დღეობა უკან დაჩა და ჩვენ ახლა როგორც თილისმას, ისე ვითყავანებაი დღეობების მოძღვრებებს, პაწარნა ხის ფიგურებს, სხვა-სხვა კედებს და სხვა აწვეარ ხეგნებს. თქვენ წარმოადგინეთ, თითქმის მთელ მანეთის კერებებსა, რომლებიც თავისთავად არაფერს წარმოადგენენ, მწილად თუ ვინმე დაიფიქრებნ, რა დღე სეროზულობით ეკიდებოდნენ აწვეარ ფიტარისტის ომს დროს. რა სასწაულებრივ და უკვლისშემძლე ძალებს მიაქვრდნენ მათ და რა უშუალო მწუხარებასა და

შის გამოხატვდნენ მათი დარკვის გამო, ახლა, როცა საშროგებამ ჩაიარა, ფიტარისტის საგნების გადმერთობის ციხეცხელებაც თითქოს მწილად, მაგრამ უკველი ჩვენგარე ცოტას თუ გარჩება, ივლებსა და უტრებს გაამახვილებს. დარწმუნდება, რომ ჩვენს ეპოქაში ეს ტენდენცია კვლავაც არსებობს. სხირიტუზზე, შინხობაზე და მაგიურ ხერხებზე ადარაფერს ვიტყვი. ისინი უკველითის არსებობდნენ და ახლაც არსებობენ უწყველად. ოდნავ არ არსებობს ისეთი ოფიციალური რელიგია. რომელთან მიმართებაშიც ეს რიტუალები შეიძლება ან კარგად, ან ავად აღვიკვათ. მიუხედავად ამისა, რომ ხალხში გავრცელებული რწმენა ავი სულების არსებობაზე კვლავ შეიმჩნევა. მაინც დღეს-დღეობით მას იმდენად ძლიერი ხასიათი ადარა აქვს, როგორც ეს ძველად ჰქონდა. თუმცა ადამიანთა ტენდენცია შინაარსით იქითკენ, რომ მოახდინოს ამ რწმენის მნიშვნელობის მოხსნაწილება, მაინც ძლიერია. ჩვენს დროში, რწმენა ბოროტი სულებისადმი მიღიან გამოიწვია, მაგრამ ისინი მაინც მკვიდრენ გამოხატულებას სხვა სახის რწმენებში. ადამიანთა ურბანობისაში, განსაკუთრებით კი ქალებში ხაცლებმა ბოროტი სულებს ადგილი დაიპოვერბ. მიკრობები მათთვის სიბოროტის განსახიერებას წარმოადგენენ და ისინი მუდმივ ძარწვდობას არიან. რადგანაც ძლიერი ეწინააღმდეგებოდნენ, რის გამოც რთულ ანტისექსტურს საშუალებებს ხმარობენ, რომ რეზისტენტუდით იფიქრენ მათ შინაარს. იმგვარი კატეგორიის დეიდები გვხვდებიან. რომლებიც აუცილებლად მიჩინიან ცხვირისხაცების ხელმეორიად გამოხარება, წარბიოდგინეთ. სამრეცხოდან მოტარის შედგენაც კი; მათი ბავშვი პარწუხი სეირნობისას უცხადედა თიის თუ გაიქაწრებს ბუჭქზე. ისინი იმ წამსვე თავს ანებებენ სეირნობას და ხსობლებენ მიჩინარობას იოდის მოხატებნად; ეს დეიდოები შედმტრად გადამარწვდიათა გამოხდლი ხაცებასა და ხსამელს უკველივ კალირიული ხასია და ბუნებრიობის უკარგვენ განუწვევტელი ჩურხვა

და ფიტარი ბინტურ საკვებზე. ავბებოთ დღეებზე და საბედობსწვრივ ადგილებზე ძლიერ მოკვკონებს რიტუალურ განბანებას და ეთიოდსურწლოვან ნივთიერებთა კმევის. რაც ცნობდენ ფარობე იუკ გავრცელებული პრიბიტულ ხალხებს შორის. აწვეარად ცრურწმენის ფორმები იცვლება, ხლო არხი კი რჩება.

შემსწარკებლობა

ოცდაათი წლის წინათ მოდაში იყო, რომ ვინც განათლებულად და პროგრესულ მოაზროვნედ ითვლებოდა, აუცილებლად ხმა უნდა აემაღლებინა შეუწყნარებლობის, როგორც ამ დროის ერთ-ერთი მომავალდენებელი ოცდის წინააღმდეგ.

არტისტო შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ ძალზე კარგად იყო დახასოტებული. რამაც თავის მხრზე ჩვენი სოციალური სისტემიდან ბევრ უსულდვულად და უსამართლო კატეგორიათა განწმენა გამოიწვია. მაგრამ აზრთა საუკველოთაო რეაქციულობაში, რაც ამ მოკვდინას მოჰყვა. განა უფრო მეტი არ იქნა დაეკარგული ვიდრე შეძინილი?

უამბობესია კაცი გონებაშეზღუდული იუოს. ვიდრე ხეირთოდ არ კმოდეს საუთარაზრი. იუოს აღუტრებელი შეზღუდულობა და ჩამორჩენილი პრინციპებით. ვიდრე არც ერთი მათგანი არ გააჩნდეს.

სწორედ ამ საშროგების წინაშე დგას დღეს-დღეობით კაცობრიობა. რომელსაც არ გააჩნია კარგად აწიხილად წიხილი აზრები რომელმე თემაზე და სურს შეურჩადეს უკველივ დამწუხრებას და გამანადგურებლს იმ სახაბით. რომ უკველივთურ არის ჩადის კარგია". რაც უმრავლეს შემთხვევებში, ჩვენი აზრთი ნიშნავს უფროარობას, განსხვავა ავი და კარგი ერთმანეთისგან. და ხოლმეს, ცნობარებთა ჭერ კიდევ ვაზვებდა ისეთი მოკვდენი. რომელთა წინააღმდეგ ბრძოლაც, უკველი მიწზე გარწმე. საქირი.

ინგლისურიდან თარგმნა
სანო იმპროვიზოტოვსკა

ოდარკადა ვიღა
სიმონის წარღს

თიბურაჲ ჯანაჲლაჲვილი

სიჲონ ჩიჲოჲსის ბჲსსეჲს

სიციცხლის მიჲჲსის ჰანეი

1965 წლის აპრილში სიმონ ჩიჲო-
ვანმა „ლიტერატურული საქარტეჲ-
ლოს“ რედაქციაში გამოგვეგზაჲნა
ლექსების ახალი რკალი „შემოდგო-
მის დღეები აჲრამში“. ყველანი მო-
გვენსხა უჲვე თვალისჩინჩამქრალი,
დაუნდობელი სენისაგან ხელდარე-
ული კაცის სულის სინათლმა და
სინედღემ. დახვეწილმა ისტატობამ,
წერის მალღმა კულტურამ, ფრჲზის
ფრთიანობამ.

ლექსები მაშინვე გავგზაჲნეთ
სტამბაში.

ბატონ სიმონს რედაქციის დავა-
ლებით დაჲურტეჲ და ვაცნობე, რომ
მისი ციკლი იმვე პარასკევის ნო-
მერში დაიბეჲღებოდა. მაღღმა მი-
თხრა და მთხოვა, ანჲყობი რამენი-
რად წეჲაჲიოთხეთო.

მეორე დღეს დაჲახადონებელი
პირველი გვერდის ანაბეჲღით ვე-
ხელი ბატონ სიმონს. კარი, როგორც
ხელდამ, მისმა მეუღლემ, ქალბატონ-
მა მარიკამ გაიღო. ბატონ სიმონს
გვერდით მიგუჲქეჲი და დავიჲყეჲ კო-
თხვა: „გარს მახვევია ფერი ზაფრ-
ანის, ჰღრის და ცაცხვის გრილი
ტრეჲოტი და წერიოების გუნდღეს გა-
ფრენილს, როგორც სიჲიჲფის
წლებს, ვეჲთოგებში“. ვეჲთხოლო
და ხმა მითრისს, ხმა მითრისს და
წეჲაჲიჲმ ვაცქერდები სიმონს სახეჲე.
მისი ბავებეი მოძრაობენ. იგი ჩემს
პარალელურად ჩემად, ძალჲე ჩემად
იმერიოგბს სიტყვებს, სტრიქონებს,
არა, ჩემგან წაჲითხულს კი არა, გუ-
ლიან ამოღებულს. ხმა მითრისს
და ხანდახან ჩემდებებურად უღ-
ღოლო ადგობას ოდნეჲ ვაკეჲე ბაჲ-
ზას. ბატონი სიმონი ხმას იმაღლებს
და მეტონებ, მანდ სასვენი ნოჲანი
არ უღნიღ. ხმა მითრისს და ზოჲი-
ერთი ბგერა თუ მარცვლი მეყლა-

ს

ბილისიდან ათასობით კი-
ლომეტრზე მოქმედ არმი-
აში მეოფს, ხანდახან ლექ-
სებიც მეწერიბოდა. გახეთ
„ლიტერატურულ საქარო-
ვლოსა“ და ჲურნალ „მნათობს“
ვის რედაქტორობდნენ, არ ვიცოდო,
სი კი ვიცოდო, რომ საქართველოს
მწერალთა კავშირის სიმონ ჩიჲოვანი
თავმჯდომარეობდა, რომელიც მე
არ მიცნობდა. ან რას ვესომებოდი
მანამდე გამოქვეყნებული ორიოდ
კინკლა ლექსით... ბევრი ვიყოჲმანე
და მაინც ცხრაასრომოდახუთის
თებერვალში, უჲვე ოდერგადმიდან
რადღენიმე ლექსი გავუგზაჲნე მწე-
რალთა კავშირის მისამართზე.
ვთხოვედი, დაბეჲღევაში დამხმარებო-
და. გავიდა ერთი თვე, ორი. თბილი-
სიდან არაფერი ისმოდა. იქნეჲ წე-
რილი გზაშიც დიკარგა... სამად
მოკცილ ქალღღის ნაგღუჯს ორი-
ოდე სიტყვა ისევე გავაჲრანე სიმონ-
თას.

ომი ერთი თუ ორი კვირის დამთ-
ვრებული იყო, სიმონ ჩიჲოვანის წე-
რილი რომ მივიღე და ისიც კონ-
ვერტში ჩადებული წერილი, რაც
ჩემთვის უჲვე უცხო ხილი იყო,
მწერდა, შენი ლექსები „ლიტერა-
ტურულ საქართველოში“ აპრილში
დაიბეჲღა და ახალი ლექსები გამო-
მეგზავნეო. რამდენი სითბოს დამტე-
ვი იყო სულ რაღაც ათიოდე ფრჲზა!
არმიიდან დაბრუნების პირველ
დღეებშივე მიგვახლე სიმონ ჩიჲო-

ვანს. კაბინეტში შესულმა, ესა და ეს
კაცი ვარ-მეთქი, რომ ვუთხარი, წე-
მოდგა, გადამეხვია, გადამკოცნა,
მკერდზე ისე მიმიკრა, როგორც დი-
ლი ხნის უნახავი ახლობელი. დამშვი-
დობებების მითხრა, ახლა კი ლექსე-
ბის კრებული გაამზადე და ისე მო-
ლიო.

ჩემს ფრენტულ ჩანაწერებს ჩა-
ვეუჲქეჲი, კრებულად შეეკარი და იმ-
ჲამად რაიონში მეცხოვრებმა და მო-
სამსახურემ, 1947 წლის შემოდგომა-
ზე სიმონ ჩიჲოვანს მიგაკითხე თბი-
ლისში.

სიმონმა ხელნაწერი გადაჲურტლა,
აჲა-იჲ ზოგიერთი ლექსი წაიკითხა
და მითხრა, ორი კვირის მერე თუ
ჩამოსვლა მოახერხო, შემომიარე,
თუ არა და რაიონიდან დამირეკეო.

ზუსტად ორი კვირის მერე დავუ-
რეკე საგარეჲოდან.

„საბლიტგამში“ მიაჲითხე. დირექ-
ტორი თეო აბაჲმამე ან მოავარი რე-
დაქტორი ალექო შენგელია ნახე და
შენი ხელნაწერი გადაეიე. ყველა-
ფერი შეთანხმებულია.

მეორე დღეს უჲვე თბილისში ვი-
ყავი კრებულის ხელნაწერიანდ.
თურქი მელოდებოდნენ. ხელნაწერს
იმავე დღესვე მისცეს მსვლელობა.
წიგნს ალექო შენგელიამ ურედაქ-
ტორა. სულ რაღაც ექვსიოდე თვის
შემდეგ, 1948 წლის დასაწყისში, მა-
ლაზის თაროებზე გამოჩნდა ჩემი
პირველი დამოუკიდებელი წიგნი
„ცხრაასრომოდახუთი“.

პება. ბატონი სიმონი მაჩერებს. და ეგრი კი არა. ასე უნდაო. მეუბნება. და იგი ჩემთან ერთად ლამის მთელ ციკლს კითხულობს ზეპირად. ჩუმად, ძალიან ჩუმად კითხულობს. და ამ დროს მისი ოვალეჩმაპკალა, ძვალტყავად ქვეულ სახეს ფხვნიდა სიცარიე ნათლი.

„მწვდობა სიცოცხლის მიმწვდობის ჰანგი. თუ შემოდგომის სიმდრას ვისმენ და მინდა სულის მაღლი და ქვეანგ მწუხრის მოვლადე გადაცე ვისმე“. — ჩავათავეთ ციკლის უქანსაგელი ლექსი „მიდის და მიდის წუთისოვლი“. სიმონის დავები აღარ მოძრაობენ. მის სახეზე კვლავ ტკივილისა და ტანჯვის ბინდი ბატონობდა.

მივიღარ. თან გასწორებული ტექსტი მიმაქვს. რათა ხვალ ლექსებმა პოეტის სულის მაღლი გადასცენ ადამიანებს.

აილი სუბირობა

ლამის ორ წელიწადს ორ თვეში ერთხელ მივსე შინ მივათავადი ხოლმე უსინათლობისა და ბორბორტე დემოფოტობისაგან სახლისკარგამოვლელ სიმონ ჩიქოვანს. მიზეზი მისი გან პარტიის საწვევრო გადასახადის მიღება იყო. უამბიზხოლადე მივიღე. უფრო ხშირად ვნახავდი ჩემთვის ამ მეტად ამაგდარ დიდებულ კაცს. მაგრამ თავს ვიკავებდი, რადკაც განსაკუთრებით ბოლო ხანებში მალე იღლებოდა და წუხვდებოდა.

ციკალი სიმონ ჩიქოვანი უქანსკენლად 1966 წლის მარტში თუ თებერვალში ვნახე. ვხედავდი, რომ ქარდაკრული სანთელივით ქრებოდა. ძალიან, ძალიან მეტიერ ხნის სიცოცხლედა ეწერა. თან ჩემი ათი წლის შვილი ნინო წავიყვანე. მის სხეულში აღიბეჭდოს-მეთქი ციკალს სიმონი.

სავარძელში ჩაკარგულიყო ძვალტყავად ქვეულნი. წინ თვეში ეღო წყვილად დაქორილი ფორთოხლით. ხელში ერთი ნაკერა ექირა. წვალბეწვალბებით სწუწნიდა. მივსალბე, სტუმრად ჩემი გოგონაც მოვიყვანეთ-მეთქი. აბა სად არის. გამაცანა. — სავარძლიდან წამოწევა და გალიმება სცადა. ვერ შეძლო. მერე მეუღლს უთხრა: ეს გოგონა პირველად გვესტუმრა და კარვად გაუმასპინძლო.

ნინო შერთა, დაიბნა. სკამზე ჩამოვდა და გაიბნა. რადენიმე წუთის ვისუბრეთ. მწერალთა კავშირში რა ხდებაო, მკითხა. თავის სატკივარზე სიტყვა არ დასცდენია. არც მე მიკითხავს. ვხედავდი, ლაპარაკი უჭირდა. ძალიან უჭირდა.

მის შემდეგ ოცდახუთი წელიწადი გავიდა.

— ნინო, ხომ გახსოვს სიმონ ჩიქოვანი?

— ახლაც თვალწინ მიდგას. მაშა. — მასსუბობს ნინო და თაროდან მის წიგნს იღებს.

პანაშვილი

სიმონ ჩიქოვანის პანაშვიდზე 26 აპრილს ვიყავი. მერიერ საღამოს კომსთან მეტიერ გამოსათხოვარი წერილი უნდა დამეწერა. ისე რომ არც ვიცოდი, რომელ ვაჭრის შევეთავაზებდი. ის იყო მივიდს მივეუწყეტი, რომ ტელეფონმა დარეკა. ყურბილი ავიღე. ჩემთვის უკვე კარვად ნაცნობი ყაისინ ყულღევის ხმა გავიგონე. წუხელ ლამის მიულ დამეს სიმონ ჩიქოვანისადმი მიძღვნილ მის ლექსს ვთარგმნიდა. შუალამე იყო. იმ ლექსის თარგმნა რომ დავამთავრე, ვისაც ეს ლექსები და აგრეთვე სიმონისადმი მიძღვნილი ყაისინის ცხვა ლექსები წაუკითხავს, ნათალ დედინდება. სიმონისადმი რანაირი სიყვარულითა და პატივისცემით იყო განწყობილი საქვეყნო სახელგანთქმელნი ბალყურთა პოეტი.

— სასტუმრო „თბილისიდან“ გირაკავ. — მითხრა ყაისინმა. — ძვირფასი სიმონის პატივისცემად ეს-ესსიანი მე და ვასილ ფიოდოროვი ჩამოვფრინდით. პოდა, ხომ იცი, რომ მე უშნოდ არ მივალ. თუ შორის არ ცხვებოდა. სასტუმროში მოზირანე და ერთად წავიდეთ. თუ აქ მოსვლას ვერ მოახერხებ, მითხარი. სად შეგხვდეთ და ჩვენ მივალთ.

ყუთხარი. რომ სასტუმროში დამლოდობდნენ.

ოკოდელ წუთის შემდეგ უკვე რუსთაველის პროსპექტზე მდებარე ყვავილების მაღაზიაში ვიყავი. ყაისინმა და ვასილმა ყვავილები იყიდეს და გმირთა მოედნისკენ წავივლით.

პანაშვიდი უკვე დაწყებული იყო. მესასვლელო ერთმანეთს მხარს ძლიერ უქცევდნენ მოძველულ-წამსვლელონი. ყაისინ ყულღევი და ვასილ ფიოდოროვი წინ გავიმძღვარე. გამჩინდა ყვავილებში ჩაფლული სასალე სიმონისა.

ყაისინი სასალეს მითხალვდა. ყვავილები ფერხითი დააწყო. მერე სასახლის თავისკენ წავიდა. მის თვათან მისული შეჩერდა. ცხდარისკენ დაიხარა. ხელები მხრებზე შეახო და უშობლეს ეამბორა.

სიმონს სახეზე ყაისინის ცრემლის წვეთები დაეცა. წელში გამართული ყაისინი რამდენიმე წუთს ჩვეე იდგა და ცხდარს დაპურებდა. მერე შე-

ბრუნდა და წავიდა ეზოს მხარეს მდებარე ოთახისაკენ, სადაც პოეტის ახლო მეგობარები და ნათესავები ისხდნენ და იდგნენ.

ვასილ ფიოდოროვი ყაისინის კვლს მიპყდა მე მას მივეყვი.

ოთახში სხვებთან ერთად გიორგი ლეონიძე იყო. ფუნჯარასთან იდგა. განმარტავებულად და უხბოდ იდგასაცარად დაღვრბილი. მე ის ბეგრ პანაშვიდზე მიხანავს. ბევრ სამლოცოვარო პრეციკსთავ მიხანავს. მაგრამ ასე დაღონებული, მწუხარების ასე ღრმად განმცდელი არასოდეს.

ყაისინი არ მისალმებია გოვლას. გოვლა ყაისინს კი არა. გვგონებ. ვერავის ხედავდა.

— ყაისინ, შენ რა, გიორგი ლეონიძეს არ იცნობ? — გაკვირვებულმა წაჭმურხლე ყაისინ ყულღევს.

— რა ვიცი, რატომღაც ასე მოხდა, რომ ვერ გავიცანი. მიმიყვანე. გამაცანი. მე დიდად ვაფასებ მის პოეზიას.

გოვლასთან მივედი. თავი უხბოდ დაეუკარი და ხნადალა ყუთხარი, გაიცანი-მეთქი ყაისინ ყულღევი.

ერთმანეთს მაგრად ჩამოართვეს ხელი. ფიოდოროვიც მოგვიმლოვდა და გოვლას მივსალბე. პანაშვილის დამთავრებამდე ვიდგეთ ასე. საუბრობდა არ აუწყო. კანტორკტად თუ გაველაპარაკებოდით ერთ მანეთ თუ ვეღარ ვცნობდი გოვლას. ასე უდახანელი და გატეხილი არასოდეს შეხანდა.

ჩვენ გარძობდა თავისი „ღასარულის მოახლოება“...

ყველაში ერთად ჩამოვდით კიბეებზე. ქუჩაში გამოსულები ერთმანეთს დავემშვიდებეთ: ერთადერთი სიტყვით: ხვალმდე.

ეს იყო და ეს. გიორგი ლეონიძე აღარ მიხანავს. და ჩემი თავისთვის იცრ მიბატებია: რატომ არ ვნახე, რატომ? ჩვენ მიიტრიავე, რომ მისი სიკვდილი ვერაფრით ვერ წარმომეგანბა...

ხუთშაბათს, 26 აპრილს სიმონი დილაადრის განდომსვენეს მწერალთა კავშირის სასახლეში. პოეტს მისი თაყვანისცემელები უქანსკენლად გამომშვიდობებენ და მოაშვინდისკენ გააცივლეს. ამ ცერემონიაში მე ვერ მივლედ მონაწილეობა. სტამბის დღე გვექონდა. მეორე დღეს გამოდილიდა „ლიტერატურული საქართველო“. რომელიც ძირითადს სიმონის ექვცვებოდა და ყაისინის ლექსის თარგმანიც იბეჭდებოდა.

გოვლა და ყაისინი იმ დღეს როვორ შეხვდნენ ერთმანეთს. არ ვიცი.

ოთხი თვეც არ იყო გასული, რომ მთაწმინდის აღმართს გიორგი ლეონიძე აუტყა.

მთარ გვერტად

ეპოსის ფანტაზია სახალხო ფანტაზია

იყო და არა იყო რა... ყოფილა
ფეკლი დ ერთი ძლიერი და მდიდარი
ქვეყანა. ძლიერ ქვეყანას სახელნი-
ეროდ ძლიერი და გონიერი მეფე
ვარდ-ისარი მართავდა.

იქდა ერთ მშვენიერ დღეს ვარდ-
ისარი თავის სასახლეში და სადექე-
რალს ფეკრობდა. როცა ვარდ-ისარ-
მა მეფობა ჩაიბარა, ქვეყანა თურმე
ძალიან ლაბიბ იყო, მეფის ხაზინა
ქი სულ გამოცარულიყო. ჰოდა, ხაზინადარიც არ ჰყოლიათ (აბა ცა-
რიელ-ტარიელ ხაზინას რაღა მოვალა-
პატრონობა უნდოდა). მერე და მე-
რე აიესო ხაზინა ოქრო-ვირცხლოთ,
თვალ-მარგალიტით: იმდენი დღეა-
თი დაკრძალა, რომ აუცილებლად
მზრუნველ მოვალა-პატრონობას სა-
ჭიროებდა. აბა, ვისაც სამიღდოს
ხეირიანად მოხმარა არ შეუძლია,
ვინც ფულის ყაღრი არ იცის, განა
შეიძლება ის მეფე იყოს, თანაც გო-
ნიერი?!

ვარდ-ისარი კი, როგორც მოგახ-
სენეთ, ქვეყანი, ნათელი გონების
პატრონი მეფე იყო. ბევრი იფიქრა
ვარდ-ისარმა, ხან ერთი მოიხილმა
ხაზინადაც. ხან მეტრე, მაგრამ
ვერაფერი გადაწყვიტა. გაახსენდა
ბოლოს თავისი ერთგული თანამებრ-
ძოლი ზანდარა, არაერთხელ რომ
ახლდა ომებში და მამაკობით გამო-
იჩინა თავი. გაუყვირა მეფეს თავი-
სი გულმამოწყობისა და წამოხტა:

— ზანდარა როგორ გამოძიჩრა!
ეს ზანდარა მართლაც დიდი ვაჟ-
კაცი ვინმე იყო. ვაჟკაციც ყოფილა
და უცუქარი კაციც (აბა, ვაჟკაცი
რისი ვაჟკაცი, თუ ოტბა უტბოვით
არ არის!). ვარდ-ისარის მარჯვენა
ხელი ყოფილა, თურმე, ზანდარა.
არც შიშით აცილდა ბრძოლაში და არც
რიდო. სადც უფრო დიდი ზოცა-
ვებდა იყო, იქ გადაუშვებოდა!.. მან-
ამ არ დასტებოდა, სანამ მუსრს
არ გააფლბდა იქაურობას. მტერს კი

არა, ოტბა მოყვარესაც კი ეშინოდა
მისი.

როცა მორჩენილა ვარდ-ისარი
ომებს, დაუშომშინებია მტერი და
მოყვარე, ვეზირის თანამდებობა
უბოძებია ზანდარასათვის. მაგრამ
გაგონიბია!.. ზანდარას ქვა აუღდა
და თავი შეუშვერია. ახავითარ შე-
მთხვევაშიო, ჩემი საქმე ომი და
ბრძოლააო. მეფის კარზე ეზოში და-
ბმულ ნავაზს დავემსგავსებო. თუ
გიყვარდ, დიდი მეფეო, სახლში
გამიშვე, მომიხატარა კაცის ჩრდილ-
ში კონიდარზე გემრადე წამოგო-
რებოა.

გაუშვა მეფემ ზანდარა და აგერ
თორმეტი წელიწადია არც დახსენე-
ბია.

— აბა ზანდარა მომიძებნეთ სასწ-
რაფოდო, — ბრძანა ვარდ-ისარმა.
თავუდმოგლევილი გაეაზღენე
ქარისკაცები მეფის ბრძანების შე-
სასრულებლად.

საკადრისი მისალმების შემდეგ,
მეფემ საფარძელზე მიუთითა ზანდა-
რას, დაბრძანდო.

— არ შევაწყუხებდი, ჩემო ზანდა-
რა, მაგრამ შენს მეთრ ვერაგინ და-
ვიტყუე, ხაზინადარად უნდა დაგა-
ყენო.

— ვერ გამოვადგებო, — უბასუ-
ხა ზანდარამ.

— რა მიზეზია ასეთი? რომე ვე-
ლარ მოვიგე შენი გულიო, — მოი-
ულშა მეფე.

— სარდფ-საკეუწნაოები არ მიყ-
ვარს. ეგ არაფერიო, უბასუხა ზანდა-
რამ, — შენი გულისათვის შევიყვარ-
ებო. თელა-ახგარიბი არ ვიცი, ეგ
ვეც არაფერიო, შენი გულისათვის
ვისწავლიო. ოქრო-ვირცხლისა და
თვალ-მარგალიტის არა გამებგება რა,
გავიგებო. მაგრამ, დიდი მეფეო,
არის მიზეზი ჩემი უარისა, ამიტომ
გინდ დიღეგში ჩამადგე, გინდაც
თავი მოკვეთე, მაინც ვერ დაგდგე-
ბი ხაზინადარადო.

მოლბა ოტბა მეფე, ხელდას კაც
სიკვილის ამკობინებს ხაზინადარის
საპატიო სამსახურს. წამოლბა მეფე,
ზანდარას მიუახლოვდა. მხარზე ხე-
ლი დააღო:

— რა მიზეზია, ჩემო ზანდარა,
ასეთიო?.. შეწყუხდა ზანდარა.

— შენ გიყვები, ჩემო მეფეო და
სხვას კი არას ვეტყუდიო...

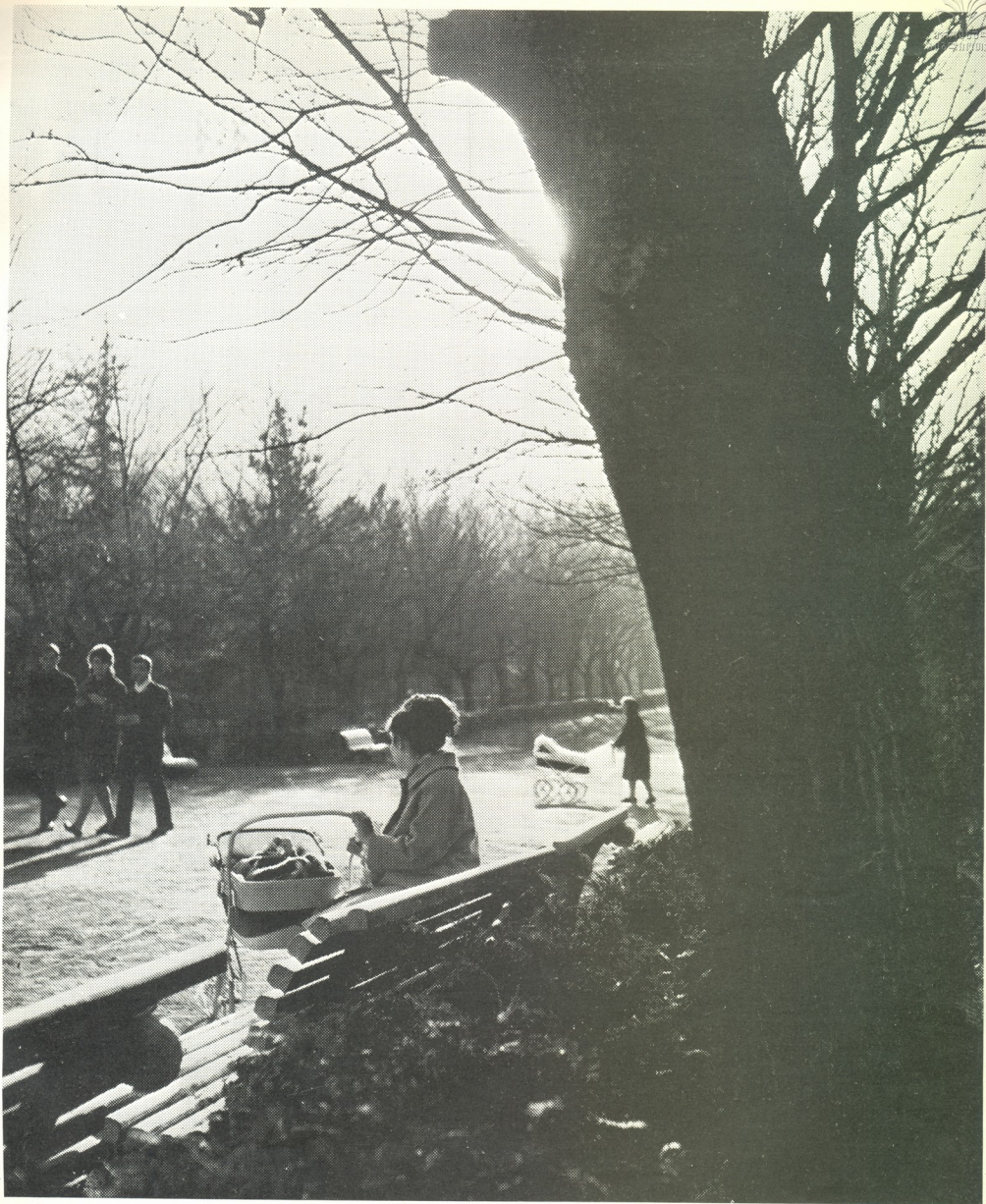
ბალი ვახლით, მეფეო, ასე ხუ-
თი წლისა თუ ვიყავი. ერთხელ ჩვენ
სოფელზე მეწვრილმანემ ჩამოიარა.
ივაჭრა რაღაც-რაღაცეები. ზოგს
ხემსი მიჰყიდა. ზოგსაც სადგისი. სა-
ლამოხანს შეაქდა ჯორს და გზას გა-
უყვა. ჰოდა, ვსიღეთ ბაღლებმა ვა-
ჭარს, სანამ სოფლის შარს მოეგე-
რებოდა. სახლში რომ გბრუნდებო-
დი, ჩვენი ეზოს დობესთან, იმ კუნძ-
თან, სადც მეწვრილმანეს დახლი
ჰქონდა გაშლილი, რაღაც ყვივით
დავლანდი. მიველ, ვნახე; პატარა სა-
ვარცხელი დავარდნია. ხელი ვერ
მოვიკიდე; მეფეო, შემიშინდა —
სხვისი იყო ის სავარცხელი,
ჩემი არ იყო... სახლში წაველ,
ხომ შემიძლო სავარცხელი ანე-
ლო. სირიბლი-სირიბლით პატროს
დავწვიდი და დაკარგული ნივთი
დამებრუნებინა? რაღა გავაგრილო,
მეფეო, და მთელი დამე თვარი არ
მომიხუტავს. ფეკრობდი, იქნებ და-
ბრუნდეს ვაჭარი და დანაპარგი მო-
იკითხოს-მეთქი, არა და იმასაც ვე-
წრობდი, თუ არ დაბრუნდა, მაშინ
ალოინზე ჩავიარებენ იმ ოხერ კუნძ-
თან და სავარცხელი ჩემი იქნება.
რა ჯანდაბათ მიწოდდა სავარცხე-
ლი? მაგრამ ტყუობა სიხარბე ბუ-
ღობდა ჩემში.

დილით, მეფეო, შეფერადად თუ
არა ცა, კისრისტევილი გავვარდი.
სავარცხელი ისევ იქ იდო, სადც მე
დაბრუნე. მე ის სავარცხელი (წყეუ-
ლიც იყოს!) ავიღო.

ამ შემთხვევაზე ბევრი მიფიქრა.
ქურდი არა ვარ, იცოდეს დღერთმა,
მაგრამ თუ ხუთი წლის ბალი მცა-
უნდა მეწვრილმანის სავარცხელმა,
ხომ შემიძლება, დიდი მეფეო, დაე-
ხარბდე ოქრო-ვირცხლს. თავიც შე-
ვირცხვინო და შენი ნიღბაც გავა-
წებოლო, აი ეს არის, მეფეო, ჩემი
უარის მიზეზი.

— ერთხანს უყურა ვარდ-ისარმა
ზანდარა, თვალთა აზომბ თავიანთ
ფეხებამდე, მერე გადაეხეცია, ჩამ-
კოცა ხა გულითადათ:

— კაცი ხარ, კაცი, ჩემო ზანდა-
რადო. მეტე ბრძანა, ეს ამბავი მწერ-
ლებს ჩაეწერათ, რომ მომავალ თო-
ბას სცოდნოდნა ავ-კარგე და ტყუილ-
მართალი. ზანდარა კი უხვად დაასა-
ჩუქრა და სახლში გაისტუმრა.

ფოტო ვარლამ გენგიურიძისა

